

COLLOQUIA

NEDERLANDS IN DE WERELD

DE SERIE COLLOQUIA NEDERLANDS IN DE WERELD is een initiatief van het Vlaams Parlement dat dateert uit het begin van de jaren negentig. Het parlement vatte toen het idee op om periodiek colloquia te organiseren over de positie van het Nederlands in het buitenland. De Nederlandse Taalunie heeft in 1994 de organisatie van de colloquia overgenomen.

De bedoeling was dat deze colloquia 'ter plekke' georganiseerd worden, dat wil zeggen in het taalgebied of land dat aan de orde is.

Zo is het eerste Taaluniecolloquium gehouden in Indonesië het tweede in Zuid-Afrika en het vorige op de Nederlandse Antillen.

Als laatste in de serie zijn nu de gebieden aan de orde die grenzen aan het Nederlandse taalgebied: Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen, Noord-Frankrijk en Wallonië en Brussel.

Als plaats voor het colloquium is het middelste grensgebied gekozen. Daarom vond dit vierde colloquium plaats in Luik.

Nederlands in de wereld

15 & 16 november 2001 Luik

COLLOQUIUM

NEDERLANDS
IN DE
GRENS-
GEBIEDEN

Noord-Rijnland-Westfalen

Nedersaksen

Wallonië en Brussel

Nord-Pas-de-Calais

NEDERLANDS IN DE GRENSGEBIEDEN

COLLOQUIUM

Nederlands in de wereld 15 & 16 november 2001 Luik

COLLOQUIUM

NEDER- LANDS IN DE GRENS- GEBIEDEN

Noord-Rijnland-Westfalen

Wallonië en Brussel

Nedersaksen

Nord-Pas-de-Calais

Nederlandse Taalunie

Lange Voorhout 19
Postbus 10595
2501 HN Den Haag
Nederland
T. + 31 (7)0 34695 48

Vormgeving, druk en afwerking:

Roodijn Vorm & Druk

© Nederlandse Taalunie, Den Haag, april 2002

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, micro-film or any other means without written permission from the publisher.

SAMENVATTING EN CONCLUSIES	7
I. DOEL VAN HET COLLOQUIUM	7
2. AANBEVELINGEN EN CONCLUSIES	7
2.1 Algemeen	7
2.2 De werking van de Taalunie	8
2.3 Netwerken	8
2.4 Status van het Nederlands	8
2.4.1 <i>Promotie van de Nederlandse taal</i>	8
2.4.2 <i>Scholing</i>	9
2.4.3 <i>Leermateriaal en leesmethodes</i>	10
2.5 Toetsing en Certificering	11
2.5.1 <i>Leerders</i>	11
2.5.2 <i>Docenten</i>	11
2.6 Uitwisseling en stages	11
ZUSAMMENFASSUNG UND SCHLUSSFOLGERUNGEN	13
RESUME ET CONCLUSIONS	19
HET NEDERLANDS IN DE BUURLANDEN (<i>prof. Dr. L. Beheydt</i>)	25
I. INFORMATIEVE VERGADERING VOOR OVERHEIDSFUNCTIONARISSEN	31
I.1 Opening door algemeen secretaris	31
<i>Taalunie als samenwerkingsverband tussen de Vlaamse en de Nederlandse overheid</i>	31
<i>samenwerking tussen de Taalunie en officiële instanties ter plaatse</i>	31
I.2 Reacties van deelnemers	33
<i>vorming van netwerken</i>	33
<i>reikwijdte van het beleid in Noord-Frankrijk</i>	33
<i>docentenopleiding in Brussel</i>	34
<i>samenwerking tussen Taalunie en officiële instanties in Duitsland/Niedersachsen</i>	34
<i>behoeften in Duitse grensstreken</i>	35
<i>bijscholing voor docenten</i>	35
<i>certificaten</i>	36
<i>samenwerking met de Franse Gemeenschap</i>	36
I.3 Algemene conclusies	36
2. RAPPORTAGE WERKGROEPEN SECUNDAIR ONDERWIJS	37
Algemeen	37
Doelstellingen	37
Methodes/materiaal	37
Docenten	37
Toetsing en certificering	38
Contact tussen leerlingen en moedertaalsprekers	38
Gewenste voorzieningen en maatregelen	38

3.	RAPPORTAGE WERKGROEP PRIMAIR ONDERWIJS	39
	Algemeen	39
	Status	39
	Methodes/materiaal	39
	Docenten	39
	Toetsing en certificering	39
	Gewenste voorzieningen en maatregelen	40
4.	RAPPORTAGE WERKGROEP BEROEPSONDERWIJS	41
	Algemeen	41
	Doelstellingen	41
	Status	41
	Methodes/materiaal	41
	Docenten	41
	Netwerken	41
	Contact tussen leerlingen en moedertaalsprekers.	41
	Gewenste voorzieningen en maatregelen	41
5.	RAPPORTAGE WERKGROEP ONDERWIJS VOOR ANDERE DOELEINDEN	43
	Algemeen	43
	Status	43
	Methodes/materiaal	43
	Docenten	43
	Toetsing en certificering	43
	Netwerken	43
	Gewenste voorzieningen en maatregelen	43
6.	NORDRHEIN-WESTFALEN	45
	Algemeen	45
	Docenten en scholing	46
	Status en imago	47
	Aanspreekpunt	47
7.	NIEDERSACHSEN	49
	Algemeen	49
	Status en imago	49
	Docenten en scholing	50
	Toetsing en certificering	51
	Leermaterialen	52
	Uitwisseling	53

8.	WALLONIË EN BRUSSEL	55
	Algemeen	55
	Status en imago	55
	Docenten en scholing	55
	Toetsing en certificering	55
	Leermateriaal	55
	Netwerken, documentatie en informatie	56
	Aanspreekpunt van de Taalunie in de Franstalige Gemeenschap	57
9.	NOORD-FRANKRIJK	59
	Algemeen	59
	Meerjarenplan: continuïteit primair onderwijs en voortgezet onderwijs	59
	Status en imago	60
	Docenten en scholing	60
	Leermateriaal	61
	Netwerken, informatie en documentatie	61
	Internationale samenwerking	61
BIJLAGEN		
1.	INDEX	63
2.	PROGRAMMA	64
3.	COLLOQUIA NEDERLANDS IN DE WERELD	65
	DEELNEMERSLIJST COLLOQUIUM ONDERWIJS NEDERLANDS IN DE GRENSGEBIEDEN	66

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

I. DOEL VAN HET COLLOQUIUM

OP 15 EN 16 NOVEMBER 2001 WAREN IN LUIK ruim honderd personen bij elkaar om te vergaderen over het onderwijs Nederlands in de grensgebieden Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen, Wallonië / Brussel en de regio Nord-Pas de Calais. De deelnemers waren afkomstig uit de vier gebieden en vertegenwoordigden overheid, inspectie, het onderwijs zelf en de didactiek. Zij bogen zich over de vraag 'Hoe kunnen Nederland en Vlaanderen het onderwijs Nederlands via de Nederlandse Taalunie in de grensstreken bevorderen?'

In 1980 is tussen België en Nederland het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie gesloten. Sindsdien voeren de Vlaamse en de Nederlandse overheid samen een beleid ten aanzien van de positie van de Nederlandse taal. Het beleidsbepalend orgaan van de Nederlandse Taalunie is het Comité van Ministers. Hierin hebben de bewindslieden voor Onderwijs en Cultuur van Nederland en Vlaanderen zitting. Het controlerend orgaan is de Interparlementaire Commissie. Zij bestaat uit tweeëntwintig Nederlandse en Vlaamse volksvertegenwoordigers. De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren is het adviescollege. De voorbereiding en uitvoering van het beleid gebeuren door het Algemeen Secretariaat, dat gevestigd is in Den Haag. De werking van dit secretariaat is in zekere zin vergelijkbaar met de werking van een ministerie, zij het in dit geval een ministerie van Nederland en Vlaanderen tezamen.

De Taalunie ondersteunt de buitenlandse neerlandistiek. Juist in de grensgebieden wonen de meeste mensen die belang hebben bij en belangstelling hebben voor het Nederlands. Uit oogpunt van internationalisering en integratie in Europa moeten mensen met elkaar kunnen communiceren, ongehinderd door de nationale grenzen. Dat betekent dat kennis van elkaanders taal in de grensgebieden dringend gewenst is. Als het Nederlandse taalgebied zich als middelgroot taalgebied staande wil houden in een meertalig Europa, dan is het gebruik van het Nederlands in de communicatie tussen de burgers in de grensgebieden een voorwaarde.

De Taalunie wil in het meerjarenbeleid van 2003 tot 2007 structureel meer aandacht besteden aan het niet-universitaire onderwijs Nederlands in de grensgebieden. Dit colloquium is gehouden ter voorbereiding van een versterkt beleid op dat terrein.

2. AANBEVELINGEN EN CONCLUSIES

2.1 Algemeen

AL ZIJN DE BEWEEGREDENIEN OM NEDERLANDS te doceren en te leren in de grensgebieden min of meer vergelijkbaar, de feitelijke positie van het onderwijs Nederlands verschilt sterk van gebied tot gebied. In Noord-Frankrijk neemt de laatste jaren de vraag naar onderwijs Nederlands toe. In Duitsland is er de laatste 10 jaar sprake van een explosieve groei die zich nu enigszins stabiliseert. In Wallonië is het aanbod verreweg het grootst, maar lijkt het aantal scholieren dat Nederlands leert, af te nemen. Toch bleken de deelnemers aan het colloquium veelal dezelfde vragen en wensen te hebben. Het colloquium was dan ook een welkome gelegenheid om die te uiten en van gedachten te wisselen. De bijeenkomst voorzag stellig in de behoefte aan infor-

matie-uitwisseling en werd gevoeld als een steun in de rug vanuit het Nederlandse taalgebied. De vraag om een vervolg is vaak gesteld.

2.2 *De werking van de Taalunie*

VEEL DOCENTEN IN DE GRENSGEBIEDEN pleiten voor een soort Goethe-instituut voor het Nederlands, met lokale vestigingen waarop docenten Nederlands een beroep kunnen doen voor informatie, advies en ondersteuning. Het huidige buitenlandse taal- en cultuurbeleid van Nederland en Vlaanderen reageert echter vooral op de lokale vraag. Dit betekent dat de Taalunie alleen steun biedt wanneer de lokale overheden daadwerkelijk interesse hebben voor onderwijs Nederlands. De Taalunie werkt in die gevallen samen met de bevoegde instanties en stelt meerjarenplannen op waarin ieders bijdrage duidelijk is vastgelegd.

De samenwerking in Noord-Frankrijk is wat dat betreft voorbeeldig. De Inspection Academique du Nord en de Nederlandse Taalunie werken samen in een Comité Directeur dat aan de hand van een gezamenlijk opgesteld meerjarenplan projecten in uitvoering geeft. Naast deze gezamenlijke aanpak kan de Taalunie in Nederland of Vlaanderen voorzieningen opzetten waar onderwijsinstellingen en docenten uit alle grensregio's van kunnen profiteren. Bijvoorbeeld een expertisecentrum of zomercursussen Nederlandse taal en cultuur.

2.3 *Netwerken*

HET COLLOQUIUM VOORZAG DUIDELIJK IN een grote behoefte om elkaar te spreken en ervaringen en informatie uit te wisselen. Deelnemers leerden van elkaar en wisselden nuttige adviezen en suggesties uit. De vraag om vervolgbijeenkomsten, ook binnen de eigen regio, stond hoog op de verlanglijst van deelnemers. In sommige grensgebieden vinden al bijeenkomsten plaats. Zo organiseert in Duitsland de Fachvereinigung Niederländisch voor docenten regelmatig bijeenkomsten rondom bepaalde thema's. In België bestaat l'Association des Néerlandistes de la Belgique Francophone (ANBF). Die is echter niet bij alle docenten Nederlands in Wallonië en Brussel bekend. De deelnemers uit Wallonië en Brussel besloten in ieder geval via e-mail met elkaar in contact te blijven.

Een belangrijke conclusie van het colloquium was dat er meer gedaan moet worden aan structurele informatievoorziening voor docenten over leermiddelen, na- en bijscholingsmogelijkheden en mogelijkheden voor uitwisseling met Nederland en Vlaanderen.

2.4 *Status van het Nederlands*

2.4.1 **Promotie van de Nederlandse taal**

DE BELANGRIJKSTE ALGEMENE CONCLUSIE van het colloquium is dat het Nederlands in de grensgebieden doorgaans een slecht imago heeft. De docenten uit Wallonië en Brussel merkten op dat de geringe motivatie om Nederlands te leren niet voortkomt uit de houding ten opzichte van Vlaanderen of de Vlamingen, maar veeleer uit de houding ten opzichte van de taal zelf. Nederlands wordt vaak beschouwd als een minder bruikbare, regionale taal. De media dragen daaraan bij. Een voorbeeld hiervan is de televisieserie 'Vu de Flandre' op de RTBF. Wat dat betreft kan het Nederlands de competitie met het Engels en Frans (in de Duitse deelstaten) niet doorstaan. Er is ook nauwelijks voorlichting over de perspectieven die kennis van het

Nederlands biedt op werk, studie en culturele ontplooiing. Televisie uit Nederland en Vlaanderen is in de grensgebieden niet via de kabel te ontvangen.

Als Frankrijk en Duitsland in hun beleid het belang van taalonderwijs gaan benadrukken, kan dat de positie van het Engels nog meer versterken ten koste van het Nederlands. De houding 'als we dan een vreemde taal moeten leren, dan natuurlijk Engels' begint al in het primair onderwijs. Tenzij de eerste vreemde taal niet Engels mag zijn, zoals in Frankrijk wordt overwogen.

De eerste aanbeveling met betrekking tot deze conclusie is dat meer reclame moet worden gemaakt voor het Nederlands. Er is behoefte aan algemeen voorlichtingsmateriaal over de mogelijkheden die het Nederlands biedt, zoals folders, video's en internetsites. Daarnaast moet er per regio specifiek voorlichtingsmateriaal komen om verschillende doelgroepen te overtuigen. Het gaat er namelijk niet alleen om scholieren en volwassenen te stimuleren om Nederlands te kiezen, ook schoolhoofden en ouders moeten meer doordrongen zijn van de voordelen van het Nederlands. Naast promotie van de Nederlandse taal kwamen betere docentensholing (waaronder ook na- en bijscholing) en aantrekkelijk leer materiaal uitgebreid aan de orde als instrumenten om de status van het Nederlands te verbeteren.

2.4.2 Scholing

DE LAGE STATUS VAN HET NEDERLANDS heeft tot gevolg dat deze taal in het onderwijs in de grensgebieden niet overal een duidelijke positie kan verwerven. Het aanbod is versnipperd en de aansluiting tussen opeenvolgende schooltypes laat te wensen over. Daarnaast is de animo om leraar Nederlands te worden gering, omdat de toekomst als leraar onzeker is. Deze spiraal moet worden doorbroken door niet alleen meer positieve aandacht te vestigen op het Nederlands, maar tegelijkertijd meer te investeren in de opleiding van docenten.

Een tegenovergesteld probleem is dat er in sommige regio's juist een tekort aan gekwalificeerde leerkrachten is. In delen van Duitsland en Frankrijk kan de vraag naar het Nederlands niet worden bijgehouden. In Nedersachsen worden momenteel docenten van andere vakken bijgeschoold. Doordat die bijscholing met kortlopende cursussen gebeurt, laat de kwaliteit nogal eens te wensen over.

De opleiding van docenten is dus over het algemeen een punt van zorg. Dat geldt zowel voor de reguliere lerarenopleidingen als voor de na- en bijscholing. Er is dringend behoefte aan een gestructureerd aanbod van reguliere opleidingen en na- en bijscholingscursussen Nederlands en didactiek van het Nederlands. De behoefte aan cursussen is met name lokaal, want dikwijls blijkt 'afstand' een probleem te zijn. Wellicht biedt een combinatie van afstandsonderwijs via internet met plaatselijke cursussen en workshops een oplossing. Ook bestaat de behoefte bij docenten aan een verblijf in Nederland en Vlaanderen om in direct contact te komen met de cultuur en met moedertaalsprekers. Op die manier kunnen de kennis van het Nederlands en van het Nederlandse taalgebied op peil gehouden worden. Hiervoor is dikwijls verwezen naar de zomercursussen voor universitaire docenten Nederlands die de Taalunie organiseert. Ook de docenten uit het secundair onderwijs hebben behoefte aan een dergelijke cursus.

2.4.3 Leermateriaal en leesmethodes

DE BESCHIKBAARHEID VAN LEERMIDDELEN vertoont leemten omdat de vraag dermate gering is dat de markt er niet in voorziet. Tenzij het onderwijs Nederlands een hoge vlucht neemt, zal veel geschikt lesmateriaal alleen met financiële steun in roulatie gebracht kunnen worden.

Het ontbreken van lesmateriaal geldt vooral voor de doelgroepen met een specifieke moedertaal. In het Duitse grensgebied bestaat behoefte aan materiaal voor 12-16 jarigen, voor de bovenbouw van het Gymnasium en voor bepaalde beroepsopleidingen. In Wallonië en Brussel is vooral behoefte aan aantrekkelijk lesmateriaal voor beginners in de leeftijdscategorie van 14-15 jarigen en voor volwassenen. Het is een algemeen probleem dat uitgevers geen brood zien in het ontwikkelen van leermiddelen voor beperkte doelgroepen. Vaak is per taal een verschillende benadering gewenst. Daarnaast zijn de onderwijssystemen per regio verschillend. Hierdoor is het, op een paar uitzonderingen na, niet zinvol om centraal lesmateriaal te laten maken. Adequaat leermateriaal zal dan ook vooral binnen de lokale infrastructuren ontwikkeld moeten worden.

Veelvuldig wordt aan de Taalunie gevraagd of de aanmaak van specifieke leermiddelen kan worden gesubsidieerd. Dat is echter afhankelijk van de beleidsprioriteiten die in overleg met de bevoegde instanties worden bepaald. Veel leraren maken trouwens (onbezoldigd) zelf materiaal en het zou goed zijn als werd nagegaan of zulk materiaal zich leent voor verdere ontwikkeling of verspreiding, eventueel via het Internet.

Er ontbreekt ook algemeen materiaal, dat niet op specifieke doelgroepen of op specifieke taalgebieden is toegesneden. Dit betreft vooral Nederlandstalige authentieke of gedidactiseerde teksten of audiovisueel materiaal over de cultuur van het Nederlandse taalgebied. Er bestaat weliswaar materiaal voor kinderen die Nederlands als tweede taal leren, maar dat is voor de buitenlandse doelgroepen vanaf 15 jaar te kinderachtig. Authentiek lesmateriaal voor volwassenen is daarentegen vaak weer te moeilijk van taal. Daarnaast is er een vraag naar methode-onafhankelijke modules 'woordenschat' en 'uitspraak', die naar doelgroep gedidactiseerd kunnen worden; methodes voor beginnende cursisten in de leeftijd 15-19 jaar en interactief multimediamateriaal.

Docenten weten overigens vaak niet dat bepaald materiaal bestaat of waar ze het kunnen vinden. Vaak is het gewenste lesmateriaal alleen in het Nederlandse taalgebied verkrijgbaar. Er is op dit gebied meer documentatie, informatie en voorlichting nodig. Digitale netwerken, studiebijeenkomsten of uitleencentra kunnen hierbij een rol vervullen. Een voorbeeld van een uitleencentrum is de mediatheek van de Fachvereinigung Niederländisch in Münster. Deze mediatheek verzamelt en ontsluit lesmateriaal voor docenten. Belangrijk is dat er aan gedacht wordt dat de behoefte per regio erg verschillend is en dat er daarom vooral ook aan regionale oplossingen gewerkt moet worden. Steunpunten waar men ook via het internet advies en informatie kan krijgen over materialen en de verkrijgbaarheid ervan, zouden een oplossing kunnen zijn voor dit probleem.

2.5 Toetsing en Certificering

2.5.1 Leerders

BIJ HET ONDERWIJS NEDERLANDS hoort een adequaat stelsel van toetsing en certificering. De noodzaak van een transparante certificering is tijdens het colloquium herhaaldelijk aan de orde geweest. Het gaat daarbij zowel om toetsen en certificaten die binnen het eigen onderwijsstelsel kunnen worden gebruikt, als om certificaten die in Nederland en Vlaanderen erkend zijn.

Daarvoor bestaat in principe het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNaVT). De Commissie CNaVT is bezig met een aanpassing van het certificeringssysteem. Dit betekent een verandering van een 'differentiatie van niveau' naar een 'differentiatie naar gebruikersprofiel'. Enkele deelnemers wezen er op dat voor scholieren het CNaVT nogal duur is en de certificaten niet zozeer zijn bedoeld voor gebruik binnen het eigen onderwijssysteem.

De Europese taalportfolio is in principe een nuttig instrument om de leerder inzicht in zijn eigen talenkennis te geven en aan derden, zoals werkgevers en onderwijsinstellingen, duidelijk te maken wat iemands vaardigheden zijn. De portfolio sluit aan bij het Europees referentiekader (Common European Framework of Reference), dat internationale vergelijking van doelen en kwalificaties voor het leren en onderwijzen van talen mogelijk maakt. Het blijkt dat de portfolio nog lang niet overal in het onderwijs is geïmplementeerd.

2.5.2 Docenten

OOK VOOR DOCENTEN ontbreken specifieke certificaten. Wellicht kan het CNaVT een certificaat ontwikkelen dat aansluit bij het profiel waaraan een docent Nederlands zou moeten voldoen?

2.6 Uitwisseling en stages

HET LEREN VAN DE 'BUURTAAL' biedt het voordeel van intensieve contacten met moedertaalsprekers.

Uitwisseling van docenten en leerlingen wordt in het algemeen ervaren als een positieve stimulans in het onderwijs Nederlands. Dat geldt ook voor stages. Vaak vinden scholen hier echter geen partners voor in het Nederlandse taalgebied. Voor uitwisseling met Vlaamse scholen is bovendien vaak geen financiële ondersteuning mogelijk. Informatie over uitwisselingsmogelijkheden via een steunpunt of netwerk zou de uitwisseling aanzienlijk kunnen bevorderen.

ZUSAMMENFASSUNG UND SCHLUSSFOLGERUNGEN

I. ZIEL DES KOLLOQUIUMS

AM 15. UND 16. NOVEMBER 2001 TRAFEN IN LÜTTICH gut 100 Teilnehmer zu einem Kolloquium zusammen, dessen Thema der Niederländischunterricht im benachbarten Ausland war, und zwar insbesondere in den grenznahen Gebieten Nordrhein-Westfalens, Niedersachsens, Walloniens und der Region Nord-Pas de Calais. Die Teilnehmer, Vertreter der Bildungsinstanzen, der Schulaufsichtsbehörden, des Unterrichtswesens und der Fremdsprachendidaktik, stammten aus diesen vier geographischen Gebieten. Sie alle befassten sich mit der Frage „Wie können die Niederlande und Flandern den Niederländischunterricht in den grenznahen Gebieten über die Nederlandse Taalunie fördern?“

1980 ist zwischen Belgien und den Niederlanden der Vertrag über die Nederlandse Taalunie geschlossen worden. Seitdem führen der flämische und niederländische Staat eine gemeinsame Politik bezüglich der Stellung der niederländischen Sprache. Das Exekutivorgan der Nederlandse Taalunie ist der Ausschuss der Minister, in dem die für Bildungswesen und Kultur verantwortlichen Minister der Niederlande und Flanderns vertreten sind. Das Kontrollorgan ist die Interparlamentarische Kommission. Diese setzt sich aus zweiundzwanzig niederländischen und flämischen Volksvertretern zusammen. Der Rat für die niederländische Sprache und Literatur ist das Beratungsorgan. Die Vorbereitung und Umsetzung der Politik erfolgt durch das Allgemeine Sekretariat in Den Haag. Die Arbeitsweise dieses Sekretariats ist in gewissem Sinne mit der eines Ministeriums zu vergleichen, allerdings mit dem Unterschied, dass es sich hier um ein gemeinsames Ministerium der Niederlande und Flanderns handelt.

Die Taalunie unterstützt die Niederländische Philologie (Neerlandistiek) im Ausland. Gerade in den Grenzgebieten wohnen viele Menschen, die sich für das Niederländische interessieren. Vor dem Hintergrund der Internationalisierung und Integration in Europa müssen Menschen über die alten nationalstaatlichen Grenzen hinweg miteinander kommunizieren können. Dies bedeutet, dass Kenntnisse der jeweiligen Nachbarsprachen dringend erforderlich sind. Wenn das niederländische Sprachgebiet sich als mittelgroßes Sprachgebiet in einem vielsprachigen Europa behaupten will, ist der Gebrauch des Niederländischen in der Kommunikation zwischen den Bürgern in den Grenzgebieten eine Grundvoraussetzung.

Die Taalunie möchte in ihrem Mehrjahresplan 2003 - 2007 strukturell den nicht-akademischen Niederländischunterricht in den Grenzgebieten fördern. Das Kolloquium stand unter diesem Vorzeichen.

2. EMPFEHLUNGEN UND SCHLUSSFOLGERUNGEN

2.1 Allgemeines

DIE BEWEGGRÜNDE FÜR DAS UNTERRICHTEN und Erlernen des Niederländischen sind in den Grenzgebieten zwar mehr oder weniger vergleichbar. Die faktische Stellung des Niederländischunterrichts ist von Gebiet zu Gebiet jedoch sehr unterschiedlich. In Nordfrankreich nimmt das Interesse für Niederländisch als Fremdsprache in den letzten Jahren stark zu. In

Deutschland war in den letzten 10 Jahren ein explosiver Zuwachs des Angebots zu verzeichnen, der sich jetzt allerdings stabilisiert. In Wallonien ist das Angebot weitaus am größten. Hier scheint jedoch die Zahl der Schüler, die Niederländisch lernen wollen, abzunehmen. Dennoch zeigte sich, dass die Teilnehmer des Kolloquiums häufig dieselben Fragen und Wünsche hatten. Das Kolloquium war somit eine willkommene Gelegenheit, diese zum Ausdruck zu bringen und diesbezüglich zu einem Meinungs austausch zu gelangen. Das Kolloquium wurde damit den im Bereich des Informationsaustausches bestehenden Bedürfnissen gerecht und wurde somit als wichtige Unterstützung seitens der niederländischsprachigen Länder betrachtet. Es wurde wiederholt angeregt, Folgeveranstaltungen anzuberaumen.

2.2 Die Arbeitsweise der Taalunie

VIELE LEHRKRÄFTE' AUS DEN GRENZGEBIETEN plädierten für eine Art Goethe-Institut für das Niederländische mit Niederlassungen vor Ort, an die sich Niederländischlehrkräfte zwecks Information, Beratung und Unterstützung wenden können. Die derzeitige ausländische Sprach- und Kulturpolitik ist vor allem auf den lokalen Bedarf ausgerichtet. Dies bedeutet, dass die Taalunie nur dann Unterstützung bietet, wenn die lokalen Behörden sich tatsächlich für das Niederländische interessieren. Die Taalunie arbeitet in diesen Fällen mit den lokalen Behörden zusammen und erstellt Mehrjahrespläne, in denen der Beitrag jedes Beteiligten deutlich festgelegt ist.

Die Zusammenarbeit mit Nordfrankreich ist diesbezüglich vorbildlich. Die Inspection Académique du Nord und die Nederlandse Taalunie arbeiten in einem so genannten Comité Directeur zusammen, das anhand eines gemeinsam erstellten Mehrjahresplans Projekte in Auftrag gibt. Neben diesen gemeinsamen Projekten kann die Taalunie in den Niederlanden oder Flandern Angebote bereitstellen, die von Bildungsinstitutionen und Lehrkräfte aus allen Grenzregionen genutzt werden können, wie etwa ein Expertisezentrum oder Sommerkurse für niederländische Sprache und Kultur.

2.3 Netzwerke

DAS KOLLOQUIUM BEFRIEDIGTE die bei den Teilnehmern im Bereich Erfahrungs- und Informationsaustausch bestehenden Bedürfnisse. Die Teilnehmer lernten von einander und tauschten nützliche Empfehlungen und Anregungen aus. Die Durchführung von Folgekonferenzen – auch in der eigenen Region – stand dabei hoch auf der Prioritätenliste. In manchen Grenzgebieten werden bereits Zusammenkünfte organisiert. So veranstaltet die Fachvereinigung Niederländisch in Deutschland regelmäßig Symposien zu bestimmten Themen. In Belgien gibt es die Association des Néerlandistes de la Belgique Francophone (ANBF). Diese ist jedoch nicht bei allen Niederländischlehrkräfte in Wallonien und Brüssel bekannt. Die Teilnehmer aus Wallonien und Brüssel haben beschlossen, über e-Mail mit einander Kontakte aufrechtzuerhalten.

Eine wichtige Schlussfolgerung des Kolloquiums lautete, dass mehr für eine strukturelle Informationsbereitstellung über Lehrmittel, Fort- und Weiterbildungsmöglichkeiten und Austauschmöglichkeiten mit den Niederlanden und Flandern getan werden muss.

2.4 Stellung des Niederländischen

2.4.1 Förderung der niederländischen Sprache

DIE WICHTIGSTE ALLGEMEINE SCHLUSSFOLGERUNG des Kolloquiums lautet, dass das Niederländische in den Grenzgebieten im Allgemeinen ein schlechtes Image hat. Die Lehrkräfte aus Wallonien und Brüssel vertraten die Ansicht, dass die geringe Motivation, Niederländisch zu lernen, nichts mit der Haltung gegenüber Flandern und dessen Bevölkerung zu tun hat, sondern eher auf die Haltung gegenüber der Sprache selbst zurückzuführen ist. Das Niederländische wird nicht selten als eine weniger brauchbare, regionale Sprache betrachtet. Zu diesem Bild tragen die Medien nicht unerheblich bei. Ein Beispiel ist die Fernsehserie „Vu de Flandre“ des französischsprachigen belgischen Senders RTBF. In dieser Hinsicht kann das Niederländische im Wettbewerb mit dem Englischen und Französischen (in den deutschen Bundesländern) nicht bestehen. Ferner wird zu wenig auf die Möglichkeiten aufmerksam gemacht, die eine Beherrschung des Niederländischen bei der Arbeitssuche, beim Studium und bei der kulturellen Entfaltung bietet. Niederländische und flämische Fernsehsender können in den Grenzgebieten nicht über Kabel empfangen werden.

Wenn Frankreich und Deutschland in naher Zukunft in ihrer Bildungspolitik die Bedeutung des Sprachunterrichts betonen, kann dies die Stellung des Englischen noch weiter stärken, was auf Kosten des Niederländischen gehen wird. Die allgemeine Auffassung „Wenn wir schon eine Fremdsprache lernen, dann Englisch“ herrscht bereits in der Grundschule vor. Es sei denn, dass die erste Fremdsprache nicht das Englische sein darf, wie man in Frankreich in Erwägung zieht.

Die erste Empfehlung bezüglich dieser Schlussfolgerung lautet, dass intensiver für das Niederländische geworben werden muss. Es besteht Bedarf an allgemeinem Informationsmaterial über die Möglichkeiten, die das Niederländische bietet. Dabei ist an Broschüren, Video-Filme oder Internetseiten zu denken. Ferner muss pro Region spezifisches Informationsmaterial für die verschiedenen Zielgruppen bereitgestellt werden. Es geht nicht nur darum, Schüler und Erwachsene, sondern auch Schulleiter und Eltern von den Vorteilen des Erlernens der niederländischen Sprache zu überzeugen. Neben der Werbung für die niederländische Sprache wurden auch eine bessere Schulung von Lehrkräfte (Lehreraus- und Weiterbildung) und interessantes Lehrmaterial als Instrumente zur Verbesserung der Stellung des Niederländischen genannt.

2.4.2 Schulung

DAS GERINGE ANSEHEN DES NIEDERLÄNDISCHEN bewirkt, dass diese Sprache sich im Unterrichtswesen in den Grenzgebieten nicht überall eine eindeutige Stellung erobert. Die Sprachangebote in den einzelnen Schulstufen haben zuweilen punktuellen Charakter und lassen Kontinuität in der Übergangsproblematik vermissen. Ferner ist die Bereitschaft, Niederländischlehrer zu werden, zu gering, da die Zukunft dieses Berufs ungewiss ist. Dieser Teufelskreis ist zu durchbrechen, indem nicht nur mehr auf die Vorteile der Beherrschung dieser Sprache hingewiesen wird, sondern auch gleichzeitig mehr Mittel für die Ausbildung von Lehrkräfte bereitgestellt werden.

Dem steht allerdings gegenüber, dass es in manchen Regionen gerade einen Mangel an qualifizierten Lehrkräften gibt. In Teilen Deutschlands und Frankreichs kann der Nachfrage nach

Niederländischunterricht nicht mehr entsprochen werden. In Niedersachsen werden zur Zeit für andere Fächer ausgebildete Lehrer umgeschult. Da diese Umschulung in kurzen Intensivkursen erfolgt, lässt die Qualität bisweilen zu wünschen übrig.

Die Ausbildung von Lehrkräfte ist im Allgemeinen ein Problem. Dies gilt sowohl für die regulären Lehrerausbildungen als auch für die Fort- und Weiterbildung. Es besteht der dringende Bedarf eines strukturierten Angebots von regulären Ausbildungen sowie von Fort- und Weiterbildungskursen für Niederländisch und seine Didaktik'. Dieser Bedarf hat einen lokalen Charakter, denn häufig ist die geographische Entfernung ein Problem. Möglicherweise bietet eine Kombination von Fernunterricht im Internet mit Vor-Ort-Kursen und –Workshops eine Lösung. Ferner besteht bei den Lehrkräfte das Bedürfnis an Aufhalten in den Niederlanden und Flandern, um auf diese Weise direkt mit der Kultur und der Sprache in Berührung zu kommen. Auf diese Weise können sie ihre Kenntnisse der niederländischen Sprache und Kultur auffrischen. In diesem Zusammenhang wurde häufig auf die von der Taalunie veranstalteten Sommerkurse für Hochschullehrkräfte aufmerksam gemacht. Auch die in der Sekundarstufe tätigen Lehrkräfte würden gern einen solchen Kurs belegen.

2.4.3 Lehrmaterial und Unterrichtsmethoden

ES STEHEN NUR IN UNZUREICHENDEM MAÑE LEHRMITTEL zur Verfügung, da die Nachfrage so gering ist, dass diese vom Markt nicht bereitgestellt werden. Geeignete Lehrmittel können somit nur mit finanzieller Unterstützung erstellt werden, es sei denn, dass die Nachfrage nach Niederländischunterricht stark ansteigt.

Das Fehlen von Unterrichtsmaterial gilt vor allem für die Zielgruppen mit einer spezifischen Muttersprache. In Niedersachsen und Nordrhein-Westfalen wird Unterrichtsmaterial für die Altersstufe 12 bis 16 Jahre, für die Sekundarstufe II des Gymnasiums und für bestimmte Berufsausbildungen benötigt. In Wallonien und Brüssel wird vor allem Unterrichtsmaterial für

Anfänger der Altersstufe 14 bis 15 Jahre und für Erwachsene benötigt. Es ist ein allgemeines Problem, dass Verlage die Erstellung von Lehrmitteln für bestimmte spezifische Zielgruppen nicht als lukrativ betrachten. Häufig ist je Sprache ein unterschiedlicher Ansatz erwünscht. Hierdurch ist es – bis auf wenige Ausnahmen – nicht sinnvoll, von einer zentralen Stelle aus Lehrmittel zu entwickeln. Adäquate Lehrmittel sind somit innerhalb der lokalen Infrastrukturen zu entwickeln.

Bei der Taalunie wird häufig nachgefragt, ob diese bereit ist, die Erstellung bestimmter Lehrmittel finanziell zu fördern. Die Beantwortung dieser Frage ist von den Schwerpunktsetzungen abhängig, die im Einvernehmen mit den zuständigen Instanzen vorgenommen werden. Viele Lehrkräfte erstellen übrigens selbst Lehrmittel für ihre jeweiligen Unterrichtszwecke. Zu prüfen wäre, ob diese Materialien sich für eine Weiterentwicklung eignen und ob diese eventuell im Internet verfügbar gemacht werden können.

Es mangelt auch an allgemeinen Materialien, die nicht auf spezifische Zielgruppen oder Sprachgebiete zugeschnitten sind. Dabei handelt es sich um authentische oder didaktisierte niederländischsprachige Texte oder audio-visuelle Materialien über die Kultur des niederländischen Sprachraums. Es gibt zwar Materialien für Kinder die Niederländisch als zweite Sprache lernen, diese sind aber für ausländische Zielgruppen ab 15 Jahren nicht geeignet. Authentische Unterrichtsmaterialien für Erwachsene dahingegen sind wiederum sprachlich zu schwierig. Daneben besteht ein Bedarf an den lehrbuchunabhängigen Modulen „Wortschatz“

und „Aussprache“, die abhängig von der jeweiligen Zielgruppe didaktisiert werden können, sowie an Lehrbüchern für Anfänger der Altersstufe 15 bis 19 Jahre und an interaktivem Multimedia-Material.

Die Lehrkräfte wissen übrigens häufig nicht, wo sie was finden können. Häufig sind die gewünschten Lehrmittel lediglich im niederländischen Sprachraum erhältlich. Auf diesem

Gebiet ist eine bessere Informationsbereitstellung erforderlich. Elektronische Netzwerke, Studientage oder Leihbibliotheken könnten hierbei eine Rolle spielen. Ein Beispiel für eine Leihbibliothek ist die Mediathek der Fachvereinigung Niederländisch in Münster. Diese Mediathek sammelt und erschließt Unterrichtsmaterialien für Lehrkräfte. Wichtig ist in diesem Zusammenhang, dass berücksichtigt wird, dass der Bedarf je Region sehr unterschiedlich ist und dass dementsprechend regionale Lösungen gefunden werden müssen. „Stützpunkte“, an denen man auch über das Internet Empfehlungen und Informationen über Materialien und deren Verfügbarkeit einholen kann, könnten eine Lösung für dieses Problem sein.

2.5 Prüfung und Zertifizierung

2.5.1 Lernende

BESTANDTEIL DES NIEDERLÄNDISCHUNTERRICHTS ist ein adäquates Prüfungs- und Zertifizierungssystem. Die Notwendigkeit einer transparenten Zertifizierung ist auf dem Kolloquium wiederholt angesprochen worden. Hierbei geht es sowohl um Prüfungen und Zertifikate, die innerhalb des eigenen Unterrichtssystems verwendet werden können, als auch um Zertifikate, die in den Niederlanden und Flandern anerkannt werden. Im Prinzip geht es dabei um das „Certificaat Nederlands als Vreemde Taal“ (CNaVT). Die „Commissie CnaVT“ befasst sich zur Zeit mit einer Anpassung des Zertifizierungssystems. Dies bedeutet eine „Differenzierung nach Nutzerprofil“ statt einer „Differenzierung nach Niveau“. Einige Teilnehmer wiesen darauf hin, dass das CNaVT für Schüler relativ teuer ist und die Zertifikate nicht primär für die Nutzung im Rahmen des eigenen Unterrichtssystems bestimmt sind.

Das Europäische Sprachportfolio ist im Prinzip ein nützliches Instrument für den Lernenden, mit dem er die Lernerfolge überprüfen kann, sowie ein Instrument für Dritte, etwa Arbeitgeber und Bildungsinstitutionen, die so ermitteln können, in welchem Maße bestimmte Sprachkenntnisse vorliegen. Dieses Portfolio baut auf dem „Common European Framework of Reference“ auf, das einen internationalen Vergleich von Lernzielen und Qualifikationen beim Erlernen und Unterrichten von Fremdsprachen ermöglicht. Es zeigt sich, dass dieses Portfolio noch längst nicht überall im Unterrichtswesen implementiert wurde.

2.5.2 Lehrkräfte

Auch für Lehrkräfte fehlen bestimmte Zertifikate. Möglicherweise kann die „Commissie CnaVT“ ein Zertifikat entwickeln, das im Einklang mit dem Profil steht, dem ein Niederländischdozent zu entsprechen hat.

2.6 Austausch und Praktika

DAS ERLERNEN EINER „NACHBARSPRACHE“ hat den Vorteil regelmäßiger Kontakte mit Muttersprachlern. Der Austausch von Lehrkräfte wird beim Niederländischunterricht im Allgemeinen als positive Stimulans erfahren. Dies gilt auch für Praktika. Häufig finden Schulen

hierfür jedoch keine Partner im niederländischen Sprachraum. Für den Austausch mit flämischen Schulen stehen häufig keine finanziellen Mittel zur Verfügung. Informationen über Austauschmöglichkeiten über einen Stützpunkt oder ein Netzwerk könnten sich hier sehr positiv auswirken.

RÉSUMÉ ET CONCLUSIONS

I. OBJECTIF DU COLLOQUE

LES 15 ET 16 NOVEMBRE 2001, plus de cent personnes se sont réunies à Liège pour analyser de l'enseignement du néerlandais dans les régions frontalières de Rhénanie-du-Nord-Westphalie, Basse-Saxe, Wallonie et Nord-Pas-de-Calais. Les participants à ce colloque venaient de ces quatre régions et représentaient les pouvoirs publics, les inspections académiques, l'enseignement en tant que tel et le secteur de la pédagogie. La question principale du débat était la suivante : « De quelle manière les Pays-Bas et la Flandre peuvent-ils soutenir l'enseignement du néerlandais dans les régions frontalières par le biais de la Nederlandse Taalunie ? ».

La convention afférente à la Nederlandse Taalunie a été signée entre la Belgique et les Pays-Bas en 1980. Les pouvoirs publics flamands et néerlandais conduisent depuis une politique commune visant à renforcer la position de la langue néerlandaise. L'organe décisionnel de la Taalunie est le Comité des ministres dans lequel siègent les responsables politiques de l'Education et de la Culture des deux pays. L'organe de contrôle est la Commission interparlementaire composée de vingt-deux élus néerlandais et flamands. Le Conseil de la Langue et des Lettres néerlandaises est quant à lui un collège ayant une fonction consultative. La politique de la Taalunie est élaborée et mise en œuvre par le Secrétariat général établi à La Haye. Le fonctionnement de ce secrétariat est en quelque sorte comparable à celui d'un Ministère qui serait en l'occurrence commun aux Pays-Bas et à la Flandre.

La Taalunie soutient la langue et la littérature néerlandaises à l'étranger, et c'est précisément dans les régions frontalières que l'on trouve le plus de personnes intéressées par l'étude du néerlandais. Dans le cadre du processus d'internationalisation et d'intégration en Europe, il importe que les citoyens puissent communiquer entre eux sans que les frontières nationales ne soient un obstacle, ce qui signifie que la connaissance mutuelle des langues dans les régions frontalières est ardemment souhaitée. L'emploi de la langue néerlandaise dans la communication entre les citoyens des zones frontalières est une condition du maintien de la région néerlandophone en tant que région linguistique de taille moyenne dans une Europe plurilingue.

Pour la période de 2003 à 2007, la Taalunie souhaite porter de manière structurelle une plus grande attention à l'enseignement du néerlandais au niveau non universitaire dans les régions frontalières. Le colloque a été organisé afin de préparer un renforcement de la politique dans ce domaine.

2. LES RECOMMANDATIONS ET LES CONCLUSIONS

2.1 *Les généralités*

SI LES MOTIVATIONS À ENSEIGNER ET À APPRENDRE le néerlandais sont plus ou moins comparables dans les différentes régions frontalières, la position de cette langue y est fort variable. Dans le Nord de la France, la demande d'enseignement du néerlandais a augmenté ces dernières années. En Allemagne, l'offre en la matière a explosé au cours des 10 dernières années et s'est à présent quelque peu stabilisée. C'est en Wallonie que l'offre est de loin la plus importante, mais le nombre de jeunes apprenant le néerlandais semble diminuer. Les participants au col-

loque ont toutefois souvent formulé les mêmes questions et les mêmes souhaits. Cette rencontre a donc été une opportunité bienvenue pour les exprimer et échanger des idées. Ce colloque répondait incontestablement à un besoin d'échanges d'informations et a été ressenti comme un soutien apporté par la région néerlandophone. L'éventualité d'une poursuite de cette initiative a souvent été évoquée.

2.2 *Le fonctionnement de la Taalunie*

DE NOMBREUX ENSEIGNANTS DANS LES RÉGIONS FRONTALIÈRES PLAIDENT, pour le néerlandais, en faveur d'un institut comparable à l'institut Goethe, avec des implantations locales où ils pourraient s'adresser afin d'obtenir des informations, des conseils et un soutien. La politique linguistique et culturelle à l'étranger des Pays-Bas et de la Flandre reste toutefois principalement axée sur la demande locale, ce qui signifie que la Taalunie n'apporte un soutien que lorsque les autorités locales portent réellement un intérêt à l'enseignement du néerlandais. En l'occurrence, la Taalunie coopère avec les instances compétentes et élabore des plans pluriannuels établissant clairement les contributions de chacun. Dans cette optique, la coopération dans le Nord de la France a valeur d'exemple. L'Inspection Académique du Nord et la Nederlandse Taalunie coopèrent au sein d'un Comité Directeur qui met des projets en œuvre sur la base d'un plan pluriannuel établi conjointement. Outre cette approche commune, la Taalunie peut mettre sur pied aux Pays-Bas ou en Flandre des infrastructures dont peuvent bénéficier les établissements scolaires et les enseignants de toutes les régions frontalières, comme un centre d'expertise ou des cours d'été portant sur la langue et la culture néerlandaises.

2.3 *Les réseaux*

LE COLLOQUE A CLAIREMENT RÉPONDU À un besoin important en matière de communication et d'échanges d'expériences et d'informations. Les participants ont tiré profit de ces contacts, échangé des conseils ainsi que des suggestions utiles, et ont formulé avec force le souhait de participer à d'autres rencontres de ce type, également dans leur région. Certaines régions frontalières organisent déjà des réunions, comme la Fachvereinigung Niederländisch en Allemagne qui rassemble régulièrement des enseignants autour de thèmes particuliers. Il existe en Belgique l'Association des Néerlandistes de la Belgique Francophone (ANBF) qui n'est toutefois pas connue de tous les enseignants du néerlandais en Wallonie et à Bruxelles. Les participants de ces deux dernières régions ont en tout cas décidé de rester en contact par courrier électronique.

Une importante conclusion du colloque est qu'il convient de développer des activités visant à informer de manière structurée les enseignants sur les moyens pédagogiques ainsi que sur les possibilités de formation continue et d'échanges avec les Pays-Bas et la Flandre.

2.4 *La position du néerlandais*

2.4.1 **Promotion de la langue néerlandaise**

LA PRINCIPALE CONCLUSION GÉNÉRALE du colloque a été que le néerlandais souffrait généralement dans les régions frontalières d'une mauvaise image et qu'il était souvent considéré. Les professeurs de néerlandais de Wallonie et de Bruxelles ont souligné que la faible motivation à apprendre cette langue n'était pas à attribuer à l'attitude vis-à-vis de la Flandre ou des Flamands, mais

bien à celle vis-à-vis de la langue elle-même qui est souvent perçue comme une langue régionale de moindre utilité. Les médias contribuent à cette image, notamment l'émission diffusée par la RTBF « Vu de Flandre ». Dans ce domaine, le néerlandais n'est pas compétitif par rapport à l'anglais et au français (en Allemagne). Il n'y a par ailleurs que peu d'informations sur les perspectives que peut offrir la connaissance du néerlandais en matière d'emploi, d'études et de développement culturel. Dans les régions frontalières, les émissions de télévision des Pays-Bas et de la Flandre ne peuvent pas être reçues par le câble.

Si la France et l'Allemagne accentuent leur politique en matière d'enseignement des langues, cela pourrait renforcer encore la position de l'anglais aux dépens du néerlandais. L'attitude consistant à dire « quitte à apprendre une langue étrangère, que ce soit donc l'anglais » se remarque dès l'école primaire. A moins que, comme cela est envisagé en France, l'anglais ne puisse pas être la première langue étrangère.

La première recommandation suite à cette conclusion est qu'il faut faire davantage de publicité pour le néerlandais. Il est nécessaire d'élaborer du matériel d'informations générales sur les possibilités offertes par cette langue, comme des brochures, des vidéos et des sites Internet. Il convient également de développer un tel matériel par région afin de convaincre différents groupes cibles qui ne doivent pas uniquement être les jeunes et les adultes, mais aussi les directeurs d'établissements et les parents, des avantages qu'offre la connaissance du néerlandais. Outre la promotion de la langue néerlandaise, d'autres éléments de nature à favoriser la position du néerlandais ont été abondamment évoqués, comme une meilleure formation (complémentaire) des enseignants et du matériel pédagogique plus attrayant.

2.4.2 l'Éducation

LE PEU DE CONSIDÉRATION DONT SOUFFRE le néerlandais a pour conséquence qu'il n'occupe pas une position claire dans tous les systèmes éducatifs des régions frontalières. L'offre est dispersée et la transition avec les cycles scolaires suivants laisse à désirer. Il convient d'y ajouter que les motivations à devenir professeur de néerlandais sont faibles en raison des incertitudes pour l'avenir de cette profession. Il faut briser cette spirale, non seulement en portant une plus grande attention au néerlandais, mais aussi et conjointement en investissant davantage dans la formation des enseignants.

Dans certaines régions, un problème inverse se pose sous la forme d'une pénurie d'enseignants qualifiés, et la demande en enseignement du néerlandais ne peut pas être satisfaite dans des régions allemandes et françaises. En Basse-Saxe, des enseignants d'autres disciplines sont actuellement en formation, mais la qualité laisse quelque peu à désirer car cette formation complémentaire se fait par le biais de cours de courte durée.

La formation des professeurs de néerlandais reste donc de manière générale un point problématique, qu'il s'agisse des formations ordinaires ou des formations complémentaires ou continues, et il existe un besoin urgent pour une offre structurée de ce type de formations. Le besoin de cours se manifeste notamment à un niveau local car la « distance » se révèle être souvent un problème. Une éventuelle solution en la matière pourrait être la conjonction de formations à distance par le biais de l'Internet avec des cours et ateliers sur place. Les enseignants demandent également la possibilité de séjourner aux Pays-Bas et en Flandre afin d'avoir un contact direct avec la culture néerlandaise et les natifs de la langue, ce qui leur permettrait en outre de maintenir leur niveau de connaissances de la langue et des régions néerlandophones. En l'occurrence, il est

souvent fait référence aux cours d'été que la Taalunie organise pour les professeurs de néerlandais de niveau universitaire, mais les enseignants du niveau secondaire souhaiteraient aussi pouvoir bénéficier de tels cours.

2.4.3 Le matériel et les méthodes pédagogiques

IL EXISTE DES LACUNES EN MATIÈRE DE MATÉRIEL PÉDAGOGIQUE disponible car le marché n'y pourvoit pas en raison de la faible demande. A moins d'assister à une véritable explosion de l'enseignement du néerlandais, la mise en circulation d'un matériel pédagogique abondant et adéquat ne sera possible qu'avec un soutien financier en alternance.

Le manque de matériel pédagogique vaut surtout pour certains groupes cibles avec une langue maternelle spécifique. En Allemagne, la pénurie existe pour le groupe des 12-16 ans, les dernières années du « Gymnasium » et pour certaines formations professionnelles. En Wallonie et à Bruxelles, on manque de matériel attrayant surtout pour les débutants de la tranche d'âge 14-15 ans et pour les adultes. D'une manière générale, le problème est que les éditeurs considèrent qu'il n'est pas rentable de développer des outils pédagogiques pour des groupes cibles restreints. Une approche différente par langue est souvent considérée comme souhaitable, et il convient d'y ajouter la diversité des systèmes éducatifs des régions. C'est la raison pour laquelle il n'est pas judicieux, à quelques exceptions près, de faire réaliser du matériel pédagogique de manière centralisée. Le matériel adéquat devra donc être réalisé au sein des infrastructures locales.

Il est souvent demandé à la Taalunie si la réalisation de moyens pédagogiques spécifiques pouvait être subventionnée. Cet aspect dépend cependant des priorités de la politique en la matière, telles qu'elles sont déterminées en concertation avec les instances compétentes. De nombreux enseignants élaborent par ailleurs eux-mêmes du matériel pédagogique, et il conviendrait d'examiner si celui-ci pourrait être développé ou diffusé, éventuellement par le biais de l'Internet.

Il existe également une pénurie de matériel général qui ne soit pas spécifiquement destiné à des groupes cibles ou des régions linguistiques déterminés. Il s'agit surtout de matériel authentique en néerlandais ou de textes adaptés, voire de matériel audiovisuel sur la culture de la zone linguistique néerlandaise. Il existe certes du matériel pour les enfants, mais celui-ci a un caractère trop enfantin pour les groupes cibles étrangers dont l'âge est supérieur à 15 ans. A l'inverse, la langue utilisée pour le matériel pédagogique des adultes est souvent trop difficile. Des modules « vocabulaire » et « prononciation » ne dépendent pas d'une méthode sont également demandés, et ceux-ci pourraient être adaptés en fonction des groupes cibles. Il existe aussi une demande de méthodes pour les débutants de la tranche d'âge 15-19 ans, ainsi qu'une demande de matériel multimédia interactif.

Les enseignants ignorent souvent l'existence d'un matériel pédagogique spécifique ou l'endroit où ils peuvent se le procurer, et le matériel adéquat n'est en outre souvent disponible que dans la zone de langue néerlandaise. En la matière, une documentation plus abondante et davantage d'informations sont nécessaires, et des réseaux numériques, des séminaires ou des centres de prêts peuvent jouer un rôle dans ce domaine. La médiathèque de la Fachvereinigung Niederländisch à Münster, qui rassemble et diffuse du matériel pédagogique pour les enseignants, est un exemple d'un tel centre de prêt. Il importe en outre d'être attentif au fait

que les besoins sont très différents selon la région et qu'il convient donc d'envisager surtout des solutions régionales. Une éventuelle solution à ce problème pourrait être trouvée sous la forme de centres d'aide où il serait possible par le biais de l'Internet d'obtenir des conseils et des informations sur les différents matériels et leur disponibilité.

2.5 *l'Évaluation et la certification*

2.5.1 **Les apprenants**

L'ENSEIGNEMENT DU NÉERLANDAIS doit aller de pair avec un système adéquat d'évaluation et de certification, et la nécessité d'un processus transparent de certification a par ailleurs été abordée à plusieurs reprises lors du colloque. Il s'agit en l'occurrence tant des évaluations et certificats pouvant être utilisés au sein d'un système éducatif particulier que des certificats reconnus aux Pays-Bas et en Flandre. Le certificat de « néerlandais en tant que langue étrangère » CNaVT (Certificaat Nederlands als Vreemde Taal) existe en principe dans ce but. La Commission du CNaVT travaille actuellement à l'adaptation du système de certification, ce qui implique le passage d'une « différenciation par niveau » à une « différenciation par profil d'utilisateur ». Quelques participants au colloque ont fait observer que le CNaVT était relativement cher pour les étudiants du secondaire et que les certificats n'étaient pas vraiment destinés à un usage au sein du propre système éducatif.

Le portfolio européen des langues est en principe un instrument utile permettant à l'apprenant d'avoir un aperçu de ses propres connaissances linguistiques et d'indiquer clairement à des tiers tels que des employeurs ou des établissements scolaires quelles sont ses compétences en la matière. Ce portfolio s'inscrit dans le cadre de la référence européenne (Common European Framework of Reference) qui permet une comparaison internationale des objectifs et des qualifications dans le domaine de l'apprentissage et de l'enseignement des langues. Il semble qu'il n'ait pas été, et de loin, mis en œuvre dans tous les systèmes éducatifs.

2.5.2 **Les enseignants**

DES CERTIFICATS SPÉCIFIQUES font également défaut pour les enseignants. La Commission du CNaVT pourrait peut-être élaborer un certificat selon le profil auquel un professeur de néerlandais doit correspondre.

2.6 *Les échanges et les stages*

L'APPRENTISSAGE DE LA « LANGUE DES VOISINS » offre l'avantage de contacts intensifs avec les natifs de la langue. D'une manière générale, les échanges de professeurs et d'élèves sont considérés comme étant un incitant positif à l'enseignement du néerlandais, ce qui est aussi le cas pour les stages. Il arrive toutefois souvent que les établissements des régions frontalières ne trouvent pas de véritable partenaire dans la zone de langue néerlandaise. En outre, un soutien financier est rarement possible pour les échanges avec des écoles flamandes. L'existence d'un centre ou d'un réseau pouvant donner des informations sur les possibilités d'échanges pourrait grandement améliorer ces derniers.

HET NEDERLANDS IN DE BUURLANDEN

prof. dr. L. Beheydt (Université Catholique de Louvain-la-Neuve)

ALS MEN IN DE EUROPESE CONTEXT voor het Nederlands een volwaardige plaats wil blijven behouden, dan zal er aan een goed doordachte taalplanning moeten worden gewerkt. Met taalplanning bedoel ik een bewust beleid dat erop gericht is het Nederlands zijn volwaardige plaats te geven als middelgrote Europese standaardtaal. Dat in die taalplanning de taalpolitiek een rol zal moeten spelen ligt voor de hand. Als we taalpolitiek beschouwen als het officiële beleid dat een voor het taalbeleid verantwoordelijke instantie voert, dan zal die taalpolitiek moeten worden uitgestippeld door de Nederlandse Taalunie die immers in haar opdracht heeft 'de gemeenschappelijke bevordering van de studie en verspreiding van de Nederlandse taal en letteren in het buitenland' (Artikel 3 van het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie).

Uiteraard zal de taalpolitiek slechts een onderdeel kunnen zijn van de ruimere taalplanning waarin ook andere instanties, zoals uitgevers, cultuurorganisaties, onderwijsinstellingen, en zelfs de academische wereld, participeren.

Van de Taalunie kunnen wij verwachten dat ze de bakens uitzet en stimulerende aanzetten geeft voor een geïntegreerd beleid, dat ze de prioritaire aandachtsgebieden bepaalt, maar uiteindelijk zal het toch het veld zijn dat de eigenlijke taalplanning zal moeten realiseren. De uitvoering van de taalplanning zal zich - dat weten we sinds Haugens indringende studie uit 1983 - op twee vlakken voltrekken: op het linguïstische vlak zal er aan corpusplanning moeten worden gedaan, op het maatschappelijke vlak zal er aan statusplanning moeten worden gedaan (cf. Fig. 1).

	VORM (taalpolitiek)	FUNCTIE (taalcultivering)
Maatschappelijk statusplanning	1. Selectie (beslissingsprocedures) a. identificatie v.h. probleem (onderwijs) b. toekenning van normen	3. Implementatie a. correctieprocedure b. evaluatie
Linguïstisch Corpusplanning	2. Codificatie (standaardisatieprocedures) a. spelling b. grammatica c. lexicon d. uitspraak	4. Taalbouw a. terminologische modernisering b. stilistische ontwikkeling

Fig. 1. Het taalplanningsproces (naar Haugen 1966 en Haugen 1983)

De corpusplanning bestaat uit de codificatie van de taal. Dit houdt in dat het descriptieve standaardisatieproces moet worden onderhouden en dat er betrouwbare gidsen moeten worden voorzien op het vlak van de spelling, de grammatica, het lexicon en de uitspraak. Daarnaast zal, om de plaats van de taal als een levende en blijvend bruikbare taal te kunnen vrijwaren, ook voortdurend aan taalbouw (elaboration) moeten worden gedaan. Deze taalbouw zal hoofdzakelijk bestaan uit een ononderbroken terminologische aanpassing aan de maatschappelijke ontwikkelingen en uit een stilistische ontwikkeling van de taal die er een efficiënt hedendaags instrument moet van maken. Voorbeelden van dit laatste zijn recente werken als *Schrijven voor het beeldscherm* van Willem Hendriks of *Webwijzer* van Eric Tiggeler & Rob Doeve.

Corpusplanning alleen zal echter niet volstaan om het Nederlands zijn volwaardige plaats te laten behouden in het koor van de officiële Europese talen. Er zal ook aan de statusplanning moeten worden gewerkt. Voor de volwaardigheid van een standaardtaal is het namelijk van belang dat er beslissingen worden getroffen betreffende de vraag wat wij als standaardtaal wensen te beschouwen.

Taalplanning zal dus ook een continu selectieproces moeten omvatten waarin, voor de keuze tussen de natuurlijke varianten die in de variatie van elke levende taal voorkomen, normen worden onderscheiden die de taalgebruiker in staat stellen de varianten die de status van standaardtaal hebben te onderscheiden van de varianten die deze status niet hebben.

Daarnaast zal in de statusplanning natuurlijk ook plaats moeten zijn voor een beleid om de standaardtaal de nodige erkenning en verspreiding te geven. Dit beleid bestaat uit de implementatie van de standaardtaal en uit de inzet om de erkenning van en de waardering voor de standaardtaal af te dwingen. Immers, de status van een standaardtaal is noch een natuurlijk noch een stabiel gegeven en is sterk afhankelijk van taalexterne factoren.

Met het schema van Haugen voor ogen, kunnen wij ons nu afvragen hoe de taalplanning er idealiter kan uitzien in de buurlanden van het Nederlands. Wat voor aspecten van taalplanning moeten in de buurlanden van het Nederlandse taalgebied bijzondere aandacht krijgen om optimaal bij te dragen tot de vrijwaring en promotie van de Nederlandse taal en letteren, in de zin van het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie? Ik geloof dat wij voor de onmiddellijke buurlanden binnen het hier gevolgde schema heel duidelijke verwachtingen kunnen formuleren.

Vooreerst wat de corpusplanning betreft. Ik geloof dat met betrekking tot de codificatie het beleidsinitiatie werk van de Taalunie de juiste richting uitgaat. Voor zowel het Duitse taalgebied als voor het Franse is er behoefte aan bruikbare codificatie van het Nederlands, zowel op het gebied van de spelling, op dat van de woordenschat, op dat van de grammatica als op dat van de uitspraak.

Voor de spelling is er geen probleem. De officiële spelling zoals die in de Woordenlijst Nederlandse taal (1995) is vastgelegd, kan met even veel of even weinig gemak gehanteerd worden door de Frans- en Duitstaligen als door de Nederlandstaligen. Belangrijk is wel dat de officiële Nederlandstalige spellingcheckers gemakkelijk geïntegreerd kunnen worden in de gebruikelijke Franse en Duitse tekstverwerkers.

Ook voor het lexicon is er behoefte aan betrouwbare standaardgidsen. Dat wil in de eerste plaats zeggen hoogwaardige tweetalige woordenboeken, die vanuit het perspectief van de Frans-talige en Duitstalige gebruikers zijn geconcipieerd. Voor het Frans is daar in ruime mate aan tegemoetgekomen, onder meer omdat men naast de Hedendaagse Van Dale F/N en N/F, ook over de onvolprezen Robert & Van Dale beschikt. Robert & Van Dale is opgezet vanuit de behoefte van de Franstalige gebruiker (Van Sterkenburg 1995). Voor Duitstaligen ontbreekt jammer genoeg een equivalent. Lexicologisch zijn er ook nog lacunes op het gebied van tweetalige woordenboeken in elektronische vorm, maar zeker ook op het gebied van leerwoordenboeken en collocatiewoordenboeken.

De anderstalige heeft ook op het grammaticale vlak - en vooral op dat vlak - behoefte aan zekerheid. Meer dan de moedertaalspreker, die zich kan en mag beroepen op zijn taalgevoel en die vrijer kan kiezen tussen concurrerende varianten, verlangt de anderstalige zekerheid. Hij wenst ondubbelzinnig te vernemen: 'Is dit goed?' Daarom is de beschikbaarheid van een betrouw-

bare en toegankelijke normatieve grammatica vanuit zijn perspectief erg belangrijk (Wenzel 2001, Van der Heijden 2000). Voor het Frans en het Duits is de ontwikkeling van een contrastieve grammatica ondertussen een heel eind gevorderd (voor het Duits: zie Emmeken van der Heijden 2001, en voor het Frans zie: Van Belle 2000), al zijn de opties die daarbij gemaakt zijn niet altijd even goed doordacht (Beheydt 2001).

Ook voor de uitspraak is er behoefte aan specifiek op de buitenlanders gerichte gidsen (Beheydt e.a. 1999). Specifiek op Duits- en Franstaligen gerichte uitspraakgidsen voor het Nederlands zijn er nog niet.

Wat het aspect taalbouw van de corpusplanning betreft, is het duidelijk dat tweetalige terminologische woordenboeken onmisbaar zijn als het Nederlands zijn volwaardige plaats als cultuurtaal wil blijven behouden. Als we willen dat Franstaligen en Duitstaligen kennis blijven nemen van wetenschap en cultuur in het Nederlands is de beschikbaarheid van betrouwbare recente tweetalige terminologische referentiewerken essentieel. Daarnaast zijn dan ook op specifieke doelgroepen gerichte stilistische werken erg belangrijk.

Als we verwachten dat Franstaligen en Duitstaligen grensoverschrijdend in het Nederlands gaan studeren, dan moeten ook stilistische instrumentaria voorhanden zijn. Hulp bij het schrijven van scripties of bij het verwerven van een academisch vocabularium is dan erg welkom.

Een veel neteliger probleem dan dat van de corpusplanning is dat van de statusplanning. Vooral dan dat van de selectie. Anderstaligen verlangen veel meer dan moedertaalsprekers ondubbelzinnige criteria in het selectieproces. Ze willen weten wat de standaardvariant is en zijn niet opgezet met variatie. Ze hebben behoefte aan een ondubbelzinnige norm en ze hebben moeite met onverklaarbare en verwarrende variatie. Dat hier bijzonder moeilijke verwachtingen worden gesteld moge blijken uit de discussies die Franstalige collega's in België voeren over de te hanteren norm voor Waalse studenten. Collega Theissen heeft daarvan enkele jaren geleden een aardig en provocerend overzicht gemaakt (Theissen 1992). Om dit punt enigszins te concretiseren kan ik er ter illustratie op wijzen dat ik zelf voor mijn Franstalige studenten in Louvain-la-Neuve gekozen heb voor de Vlaamse uitspraak van de VRT-nieuwslezer als norm voor de uitspraak. Dat is een keuze die ik heb gemaakt op basis van de volgende overwegingen. Vooreerst is er het feit dat het aanwezige rolmodel voor de studenten ontegensprekelijk Zuid-Nederlands is. Na één zin hoort men dat ik Zuid-Nederlander ben en ik voel ook niet de behoefte dat te verhullen. Vervolgens is de kans dat Waalse studenten in contact komen met de Vlaamse gesproken varianten van het Nederlands veel groter dan dat ze met de Nederlandse varianten in contact komen. Vlaamse radio en televisie zijn toegankelijk voor Franstaligen in België, Nederlandse niet. Ze hebben dus contact met de levende Nederlandse uitspraaknorm in zijn dagelijks gebruik. Bovendien is de uniformiteit van het Nieuwslezersnederlands veel groter in Vlaanderen dan in Nederland. Diverse graden van Poldernederlands en allochtone variatie verminderen hoorbaar de uniformiteit van het Nederlandse Media-nederlands.

Ten slotte heeft de Vlaamse variant nog het bijkomende voordeel dat hij in uitspraak nauwer aansluit bij het schriftbeeld waarmee de Franstalige ook in zijn moedertaal vertrouwd is. Stemhebbende *v* en *z* worden in het Frans net zoals in Vlaanderen stemhebbend gerealiseerd (*vélo* en *zône*) en de klinkers [*e*] en [*o*] worden monoftong uitgesproken (*été* en *haut* worden uitgesproken als [*ete*] en [*o*] en niet als [*ejtej*] en [*ou*]), dus zoals in Vlaanderen.

Uiteraard heeft de keuze van de norm die men in het buitenland aanhangt verregaande gevolgen voor de statusplanning. Vooreerst al op het niveau van het vreemdetalieren. Wie exclusief kiest voor de Noord-Nederlandse variant zal geneigd zijn een taalleergang te kiezen die op die noordelijke norm is gebaseerd. Een voorbeeld: voor de Duitstaligen is de alom geprezen cursus *Taal vitaal* van Stephen Fox, Josina Schneider-Broekmans en Hubertus Wijnands nagenoeg zonder verantwoording gericht op het Nederlands van Nederland. In Wallonië daartegenover hebben Rita Devos en Han Fraeters met de leergang *Vanzelfsprekend* een cursus Nederlands geïntroduceerd die vanuit pragmatische overwegingen eerder gericht is op het Nederlands zoals dat in Vlaanderen gebruikelijk is.

Nu hangt de status van een taal natuurlijk niet louter en alleen af van de beschikbaarheid van aangepaste leergangen en cursussen. Zoals al is aangegeven is de status van een taal een zeer complex en dynamisch gegeven dat sterk beïnvloed wordt door taalexterne factoren. De status van het Italiaans wordt evenzeer beïnvloed door het feit dat Italië zo'n schitterend vakantieland is als door het feit dat het Italiaans voor kunsthistorici zo'n belangrijke taal is.

Ammon (1994) noemt vier factoren die de status van een standaardtaal bepalen:

1. numerieke sterkte (het aantal moedertaalsprekers)
2. economische sterkte (de economische kracht van de taalgemeenschap)
3. sterkte als officiële taal (aantal landen waarin een taal een officiële taal is)
4. studiesterkte (aantal studenten dat die taal studeert)

Stark (1999) voegt daar nog een aantal factoren aan toe

5. de sterkte van de taal als cultuurtaal
6. sociaal-psychologische factoren zoals taalbewustzijn en taalloyaliteit van de taalgemeenschap

Het is duidelijk dat voor de statusplanning in de buurlanden van het Nederlandstalige gebied niet alle factoren een even grote rol spelen en zeker is dat niet alle factoren beïnvloedbaar zijn. De eerste drie factoren zijn bij voorbeeld weinig beïnvloedbaar. Iets anders is echter de studiesterkte. De al of niet aanwezigheid van aangepaste taalleergangen en cursussen zal mee de status van het Nederlands bepalen. En zeker ook zullen uitgebreide culturele en economische contacten leiden tot een verhoogde status en een grotere studiebehoefte. Statusplanning kan met andere woorden beïnvloed worden. Om in dit opzicht de statusplanning zo efficiënt mogelijk aan te pakken, is het echter nodig een betrouwbaar inzicht te hebben in de studiebehoefte en de studiemotivatie van de diegenen die in de grensgebieden Nederlands leren of wensen te leren. Daar is gelukkig al een en ander voor gedaan en de rapporten *Niederländisch an Schulen in Nordrhein-Westfalen* (Berteloot e.a. 2001) en *Niederländischunterricht im Regierungsbezirk Weser-Ems* van de Euregio (2001) geven ons een betrouwbare basis voor een gedegen statusplanning voor het Nederlands in de Duitstalige grensgebieden. Voor het Frans in Wallonië en in Noord-Frankrijk is het overzicht minder gedetailleerd. Wel zijn er overzichtsartikelen van algemene strekking verschenen in *Ons Erfdeel* (Theissen & Hiligsmann 1997), in het jaarboek *De Franse Nederlanden/Les Pays-Bas français* (Theissen & Hiligsmann 2000) en in het tijdschrift van de Inspection académique du Nord onder de veelzeggende titel *Le néerlandais: un bagage très prisé* (2001), maar een stevige basis voor de statusplanning vormt dit eigenlijk niet.

Hoe dan ook, zeer belangrijk voor de status van het Nederlands in de buurlanden is de zichtbare aanwezigheid van het Nederlands als cultuurtaal en dit niet alleen in haar oorspronkelijke vorm maar ook in de vorm van vertaalde literatuur. Zo is de aanwezigheid van de Nederlandse

literatuur op de Frankfurter Buchmesse en de steun aan een gericht literair beleid in Duitsland echt belangrijk voor de status van het Nederlands. Dat onder meer Mulisch en Nooteboom hoog scoren op de verkoopslijst van buitenlandse literatuur en dat Hugo Claus in 2001 de Preis für europäische Poesie van de stad Münster kreeg, dragen zeker bij tot het prestige en de positie van het Nederlands in Duitsland. Voor het Franstalig gebied rijst daar een probleem, want voor zover de Nederlandstalige literatuur daar al bekend is, geniet ze niet van een zeer hoge statuswaarde. Dat is een oud zeer en ik geloof dat gerichte statusondersteunende initiatieven hier echt nodig zijn. Ze zijn er natuurlijk wel, maar slechts in beperkte mate. Uitzonderlijke Franse vertalingen als die van Hugo Claus' *Het verdriet van België* zijn zeldzaam. De vertalingen van Nederlandse literatuur in het Frans kennen niet het succès fou dat Duitse vertalingen van Nederlandse literatuur in Duitsland af en toe kennen. Er is weinig stimulerend beleid. Toch wil ik niet nalaten hier een mooie uitzondering te vermelden, namelijk de collectie *Stemmen uit het Noorden* van uitgeverij De Boeck, die met twee-talige versies van literaire werken een dubbel statusbevorderend doel nastreeft, namelijk 'het Franstalige publiek vertrouwd te maken met bepaalde aspecten van de hedendaagse Nederlandse literatuur en terzelfder tijd het Franstalige publiek met het Nederlands zelf in contact te brengen'.

Behalve de aanwezigheid van Nederlandstalige literatuur is ook het onderwijs en onderzoek van de Nederlandse literatuur in de grensgebieden bijzonder stimulerend voor het prestige van het Nederlands als cultuurtaal. Hierin spelen universiteiten en hogescholen in de grensgebieden vanzelfsprekend een essentiële rol. Voor de status van het Nederlands in het buitenland is ook van belang de aanwezigheid van goed functionerende en bloeiende verenigingen ter ondersteuning van het Nederlands als cultuurtaal. Die functie wordt op dit ogenblik in de buurlanden voortreffelijk vervuld door l'Association des Néerlandistes de la Belgique Francophone (ANBF) voor het Franse taalgebied en voor het Duitse taalgebied door de EUREGIO en zeker ook door de Fachvereinigung Niederländisch, die met het tijdschrift *nachbarnsprache niederländisch* op allerlei domeinen aan gerichte statusplanning doet. Natuurlijk is ook het bestaan van een degelijk wetenschappelijk tijdschrift voor buitenlandse neerlandici, zoals *Neerlandica Extra Muros*, eveneens een stevige steun voor de buitengaats neerlandici.

Dames en heren, daarmee heb ik u een ruw schema gegeven waarbinnen u de activiteiten en voorstellen van dit colloquium kunt kaderen. Misschien helpt het u om een gericht beleid op te zetten waardoor het Nederlands ook in de buurlanden in de 21ste eeuw de plaats kan krijgen die het als middelgrote Europese cultuurtaal verdient. Dat succes wens ik u alvast toe.

BIBLIOGRAFIE (HET NEDERLANDS IN DE BUURLANDEN):

- AMMON, U. (1994). De status van de officiële talen binnen de Europese Unie. In: Fasol (red.): De toekomst van het Nederlands in de Europese Unie. Voorzeten Nederlandse Taalunie.
- BEHEYDT, L., R. DIRVEN & U. A. KAUNZNER (1999): Uitspraak Nederlands. Acco: Leuven/Amersfoort.
- BEHEYDT, L. (2001). Is een contrastieve zinsgrammatica zinvol? In: L. Beheydt, e.a. (red.): Contrastief onderzoek Nederlands-Frans. Recherches contrastives néerlandais-français. Peeters: Louvain-la-Neuve. 21-32.
- BELLE, W. VAN (2000). Het project 'Nederlandse Grammatica voor anderstaligen'. Neerlandica Extra Muros 38,1, 29-35.
- BERTELOOT, A, V. WENZEL & S. ULRICHS (2001) Niederländisch an Schulen in Nordrhein-Westfalen. Erhebung zum Niederländisch-Unterricht an Schulen in den Regierungsbezirken Münster, Düsseldorf und Köln. Waxmann: Münster/New York/München/Berlin.
- EUREGIO & BEZIRKSREGIERUNG WESER-EMS (2001) Niederländischunterricht im Regierungsbezirk Weser-Ems.
- HAUGEN, E. (1966). Dialect, language, nation. American Anthropologist 68. Herdrukt in A. Dil (ed.) The Ecology of Language.
- HAUGEN, E. (1983). The implementation of corpus planning. Theory and practice. In: J. Cobarrubias & J.A. Fishman (red.): Progress in Language Planning. International perspectives. Berlijn: Mouton, 269-291.
- HEIJDEN, E. VAN DER (2000): Contrastieve grammatica's. Enkele overwegingen bij hun functie voor het taalverwervingsonderwijs Nederlands. Neerlandica Extra Muros, 28,2, 21-32.
- HEIJDEN, E. VAN DER (2001). De ANS in het buitenland: over anderstalige inbreng in de. Neerlandica Extra Muros 39,2, 1-8.
- STERKENBURG, P.G.J. VAN (1995). Lexicografie voor buitenlanders. Neerlandica Extra Muros, 33,3, 51-66.
- THEISSEN, S. (1992). Welk Nederlands voor de Walen? Nederlands van Nu 1992, 1, 5-17.
- THEISSEN, S. & PH. HILIGSMANN (1997). Het onderwijs van het Nederlands in Franstalig België. Ons Erfdeel 40, 5, 703-711.
- THEISSEN, S. & PH. HILIGSMANN (2000). Het Nederlands in Wallonië. Frans alleen volstaat niet meer. De Franse Nederlanden/Les Pays-Bas français 25, 32-47.
- WENZEL, V. (2001): De ANS in het buitenland: modaliteit en het Nederlands als vreemde taal. Neerlandica Extra Muros, 29, 1, 15-22.

I. INFORMATIEVE VERGADERING VOOR OVERHEIDSFUNCTIONARISSEN

VERSLAG VAN EEN INFORMATIEVE BIJeenKOMST met overheidsfunctionarissen uit de diverse grensgebieden. De heer K. Jaspaert, algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie, zette eerst uiteen op welke manier een ondersteuning van de Taalunie institutioneel vorm kan krijgen in een samenwerking met officiële instanties uit de regio. Er was vervolgens gelegenheid voor de deelnemers om hierop te reageren.

1.1 Opening door algemeen secretaris

Taalunie als samenwerkingsverband tussen de Vlaamse en de Nederlandse overheid

DE TAALUNIE IS EEN BELEIDSINSTANTIE waarin de Vlaamse en Nederlandse overheid samen beleid voeren op het gebied van de Nederlandse taal. Voor die beleidsterreinen waarvoor ze een gezamenlijk Nederlands-Vlaams beleid voert, bestaat er geen apart Nederlands en geen apart Vlaams beleid. Ter illustratie: tot vóór 1980 konden buitenlandse docentschappen neerlandistiek een beroep doen op zowel de Vlaamse als op de Nederlandse overheid. Dat is sinds begin jaren tachtig niet meer het geval. Er is nu maar één beleidsvoerende instantie en dat is de Taalunie. Subsidies voor de buitenlandse neerlandistiek komen sindsdien uit één gezamenlijk subsidiebudget van de Nederlandse en de Vlaamse overheid. Zolang er op een bepaald terrein sprake is van een apart Nederlands of Vlaams beleid, houdt de Taalunie er zich dan ook niet mee bezig. Een voorbeeld is het onderwijs aan Nederlandse expatriates. Dat onderwijs wordt ondersteund door de Stichting NOB. Zij onderhoudt de betrekkingen met in het buitenland gevestigde onderwijsinstellingen voor Nederlandse expatriates. In Vlaanderen bestaat nu de wens om met deze stichting samen te werken. Veel Vlamingen die in het buitenland wonen, maken overigens al gebruik van de Nederlandse onderwijsvoorzieningen aldaar. Er is nu overleg om te onderzoeken of hier een gezamenlijk Nederlands-Vlaams beleid kan worden gevoerd.

samenwerking tussen de Taalunie en officiële instanties ter plaatse

NIET-UNIVERSITAIR ONDERWIJS NEDERLANDS als vreemde taal is totnogtoe maar in beperkte mate onderwerp van beleid van de Taalunie. Het gaat dan met name over het Nederlands in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs.

De Taalunie wil dit onderwijs zo nodig ondersteunen en bevorderen. Ze wil echter die ondersteuning niet los zien van het plaatselijke beleid. De verantwoordelijkheid voor het onderwijs Nederlands als vreemde taal is in de eerste plaats een aangelegenheid van de lokale overheid. De Taalunie beschouwt het niet als haar taak om zelf onderwijs te organiseren, maar wil wel met de bevoegde instanties samenwerken aan een eventueel wenselijke verbetering van het onderwijs Nederlands.

Een voorbeeld van een samenwerking zoals bedoeld, is de aanpak in de regio Nord-Pas de Calais. De eerst verantwoordelijke voor het primair en secundair onderwijs daar is de Inspection Academique du Nord. De Inspection, de Taalunie en de VVOB (Vlaamse organisatie die o.a. de taak heeft het onderwijs Nederlands in Nord-Pas de Calais te bevorderen) hebben zitting in een Comité Directeur. Dit comité ontwikkelt gezamenlijk plannen. De Inspection is het aanspreekpunt. Binnen de Inspection is er een cel opgericht speciaal voor het Nederlands. Deze cel bestond aanvankelijk uit drie medewerkers van de drie respectieve instellingen (dus Inspection, Taalunie en VVOB). Zij is inmiddels geïntegreerd in een grotere cel voor moderne vreemde

talen. De inbreng van de Taalunie is op die manier geïntegreerd in de reguliere activiteiten van de inspectie. Die inbreng bestaat vooral uit voorzieningen waarvoor de lokale bevoegde instanties niet kunnen zorgen. Als voorbeeld: in Frankrijk was behoefte aan geschoolde leerkrachten in het primair onderwijs. De Taalunie zet daarom nu tijdelijk Nederlandse en Vlaamse leerkrachten in, die ook de lokale leerkrachten scholen. Op deze manier kunnen de lokale leerkrachten op den duur zelf het onderwijs overnemen. Buiten de Inspection om verleent de Taalunie in principe geen ondersteuning voor het primair en secundair onderwijs.

De samenwerking met de Inspection is overigens niet exclusief. Voor het volwassenonderwijs is er nog geen samenwerking met een officiële verantwoordelijke instantie tot stand gekomen. Wel ontvangt de particuliere onderneming Comité Frans Vlaanderen van oudsher subsidie van de Nederlandse Taalunie. Dat strookt vandaag de dag echter niet meer met de manier waarop de Taalunie in principe wil werken. De steun aan dat Comité dateert nog van de tijd dat de Taalunie vooral als subsidieorganisatie optrad en niet als projectorganisatie.

enkele cijfers:

WALLONIË (cijfers 2000 en 2001):

primair en secundair onderwijs: 300.000 leerlingen

NORDRHEIN-WESTFALEN:

primair en secundair onderwijs: 16.200 leerlingen

aantal leerkrachten: 156

NORD-PAS DE CALAIS

(het betreft alleen de cijfers uit het departement de Nord)

1^e graad: 4.000 leerlingen

2^e graad: 1.050 college-leerlingen; 3.067 lyceum-leerlingen

NIEDERSACHSEN (1999 en 2000)

primair en secundair: 2.220 leerlingen

aantal leerkrachten: 81

1.2 *Reacties van deelnemers*

vorming van netwerken

De heer H. Hülsdünker (Beauftragter Bezirksregierung Weser-Ems) haalt enkele voorbeelden van vroegere ondersteuning door de Taalunie aan. Een van de voorbeelden die hij noemt is het boekenproject *Lezen over de grens*: deskundigen van de Bibliotheek in Groningen stelden pakketten van jeugdboeken samen voor het secundair onderwijs. Met behulp van een regionaal instituut voor docentenbijscholing werden lessenreeksen uitgewerkt voor verschillende leerlingengroepen in het voortgezet onderwijs. Wellicht kan met instanties in de andere grensgebieden een netwerk gevormd worden, zodat het project kan worden uitgebreid. Verder is er een aantal jaren geleden een *Weiterbildungslehrgang* georganiseerd: een nascholing voor leraren die geen leraar Nederlands waren. Uit een enquête was gebleken dat ongeveer 100 scholen Nederlands wilden invoeren, maar de universiteit van Oldenburg leverde te weinig leraren af. Er is vervolgens een cursus opgezet door de Universiteiten van Oldenburg, Groningen en Amsterdam. Het *Regional Pädagogisches Zentrum* in Aurich verzorgt overigens regelmatig bijscholingscursussen in afspraak met de *Bezirksregierung Weser-Ems*. Er zou een regionaal netwerk kunnen worden gevormd dat zaken doet met de Taalunie inzake bij- en nascholingsvoorzieningen. Daarnaast is er in 1990 door de Taalunie een project *M.O.N.D.I.G* gestart. Dit was een bovenregionale werkgroep die plannen voor materiaal zou ontwikkelen voor de grensgebieden. De stuurgroep is vijf keer bijeen geweest. Vervolgens bleek dat de Taalunie geen geld beschikbaar stelde voor invoering van de plannen.

Conclusie er zouden voor diverse deelterreinen (zoals scholing en leermaterialen) regionale netwerken moeten zijn en ook bovenregionale netwerken (dus die alle regio's omspannen).

reikwijdte van het beleid in Noord-Frankrijk

De heer K. Gerth (Université de Lille III) dringt er op aan om in verband met Noord-Frankrijk niet - zoals nog dikwijls gebeurt - te spreken van 'Frans-Vlaanderen'. Dit laatste impliceert dat het hier zou gaan om een taalbeleid op grond van historische banden met het Vlaams in plaats van onderwijs Nederlands als vreemde taal. De actieradius van de Taalunie in Noord-Frankrijk is zijns inziens beperkt tot een veel te klein deel van Noord-Frankrijk (voornamelijk de Westhoek) en een fractie van de onderwijssector.

Alleen primair en secundair onderwijs en de cursussen van het KfV maken er deel van uit. Franse universiteiten, die verantwoordelijk zijn voor het CAPES (een vorm van staatsexamen voor leraren), zouden graag zien dat ook de lerarenopleiding bij het beleid betrokken wordt. De indruk bestaat dat er in het regulier onderwijs veel vacatures zijn die, als gevolg van het beleid van de Taalunie, voorbehouden zijn aan Nederlanders of Vlamingen. Dat frustriert toekomstige leraren Nederlands.

De heer K. Jaspaert benadrukt nog eens stellig dat het in Noord-Frankrijk gaat om het leren van de buurtaal Nederlands en dat het niet de bedoeling is aan te sluiten bij de traditie van een regionale taal. Er is in het beleid ondubbelzinnig sprake van vreemde-talenonderwijs. Overigens wijst hij erop dat de relatie tussen de Taalunie en de inspectie in Nord-Pas de Calais geen exclusieve relatie is voor het beleid in Noord-Frankrijk. Ook andere officiële instanties kunnen initiatieven nemen waar de Taalunie in betrokken kan worden.

Mevrouw P. Top (Inspection Académique du Nord) bevestigt dat het de Inspectie gaat om onderwijs Nederlands als vreemde taal en niet als een van de regionale talen in Frankrijk. Het Nederlands moet hetzelfde statuut krijgen als het Frans of het Engels en dat betekent dat de

implementatie van het onderwijs Nederlands op den duur ook geografisch moet worden uitgebreid. Er zou in de regio Nord ook meer Nederlands in het secundair onderwijs moeten komen als aansluiting op het primair onderwijs. Overigens zal de nationale inspectie binnenkort een enquête houden om de talenkennis te evalueren in tien Franse departementen, waaronder het departement du Nord. Op basis daarvan zullen krachtlijnen worden uit gezet voor de toekomst. Het is belangrijk dat dan ook het Nederlands wordt betrokken bij de overwegingen. Wanneer het Nederlands een grotere plaats krijgt in het onderwijs, zal er ook aan universiteiten voldoende aanbod moeten komen van Nederlands in de Mastersopleiding. Op middellange termijn zal er talenonderwijs moeten komen voor alle 1e graads-onderwijspersoneel (*écoles maternelles et élémentaires*, 2 tot II jaar).

docentenopleiding in Brussel

Mevrouw N. Milis (Conseil de l'Enseignement des Communes et des Provinces (C.E.C.P.)) wijst er op dat in het lager onderwijs in Brussel veel mensen Nederlands geven die niet over voldoende taalvaardigheid beschikken. Haar vraag is of het mogelijk is dat er voor hen een opleiding wordt georganiseerd. Misschien is het mogelijk de docenten die de cursus volgen vrij te stellen van hun verplichte wekelijkse overleg van twee uur.

De heer K. Jaspaert meldt dat als er behoefte blijkt te zijn aan zo'n opleiding, de Taalunie dit kan bespreken met de instantie die bevoegd is voor het primair onderwijs in Brussel. De specifieke kwestie van die twee uur overleg die de docenten voor zo'n opleiding kunnen inzetten, is uiteraard de verantwoordelijkheid van de bevoegde instantie. Dat geeft al aan dat zo'n specifieke opleiding een gezamenlijk initiatief van die instantie en de Taalunie zou moeten zijn. De bevoegde instantie kan er ook voor zorgen dat zo'n opleidingsvoorziening voldoende status krijgt.

samenwerking tussen Taalunie en officiële instanties in Duitsland/Niedersachsen

De heer R.S.D. Wilken (Bezirksregierung Weser-Ems) merkt op dat in Niedersachsen het aanbod aan onderwijs Nederlands beslist lager is dan in Nordrhein-Westfalen, maar dat er langs de grens toch sprake is van een beduidende toename. De Bezirksregierung is daarvoor de bevoegde instantie. Ze wil in Weser-Ems met name Hauptschulen en andere secundaire scholen aanmoedigen en schooldirecteuren trachten te overtuigen van het nut van het Nederlands. Er moeten dan wel mensen opgeleid worden om dat Nederlands te kunnen doceren, dus moedertaalsprekers en leraren die geen Nederlands spreken. De Taalunie zou daarvoor contact moeten opnemen met de schooldiensten, het ministerie in Hannover en met de Bezirksregierung Osnabruck. Er is overigens een Duits-Nederlandse Commissie voor een Bilaterale Austausch die zich bezighoudt met vraagstukken over uitwisseling op het gebied van onderwijs. Daar komt ook het Nederlands aan de orde. Het zou goed zijn als de Taalunie hier steun aan zou kunnen verlenen.

De heer K. Jaspaert antwoordt dat Vlaanderen bij die bilaterale onderwijsuitwisseling niet betrokken is. De Taalunie vertegenwoordigt ook Vlaanderen en kan formeel niet participeren tenzij de deelname van Vlaanderen wordt aangekaart.

De Taalunie zal graag ingaan op een uitnodiging om de vergadering van de Duits-Nederlandse Commissie bij te wonen. In een later stadium moet dan worden gezien wat de samenstelling moet zijn van een samenwerkingsverband tussen officiële Duitse instanties enerzijds en de Taalunie anderzijds om een beleid voor te bereiden en uit te voeren.

behoeften in Duitse grensstreken

De heer LRSD. Böckenholt (Bezirksregierung Münster) merkt op dat er een vernieuwing voor de hoogste graad in voorbereiding is, waarbij er een keuze kan gemaakt worden tussen twee profielen: enerzijds een profiel moderne vreemde talen, anderzijds een profiel natuurwetenschappen. Zeker bij scholen aan de grens zouden mensen ingezet kunnen worden voor beroepsoriëntatie die ook op het belang van kennis van het Nederlands kunnen wijzen. Ter illustratie: er blijkt zich een taalprobleem voor te doen wanneer Duitse leerlingen aan de universiteit van Leiden willen gaan studeren. Vanaf het derde semester is Nederlands verplicht. Dat gegeven kan een kapstok zijn om Duitse scholen voor invoering van het Nederlands te interesseren. Het verruimt immers het perspectief op studiemogelijkheden. Andere voorstellen zijn:

- Hulp en bemiddeling bij het vinden van stageplaatsen in Nederland en Vlaanderen. De Euregio's hebben die taak niet.
- Subsidiemogelijkheden voor uitwisseling met scholen in Vlaanderen. Die zijn er niet omdat er geen formele afspraken over bestaan tussen Noordrhein-Westfalen en België.
- Cursussen (in de zomer bijvoorbeeld) voor leerkrachten. In verschillende soorten secundaire scholen zijn er vaak maar twee leraren met een bepaald examen voor de tweede graad. Die hebben behoefte aan een verblijf en bij- of nascholing in het Nederlandse taalgebied.
- Meer onderling contact en overleg over continuïteit in de leerlijnen. Bijvoorbeeld: in de 8e,9e of 10e klas van heel actieve scholen zijn er leerlingen die redelijk goed Nederlands kennen. Maar als ze naar de tweede graad gaan is er dikwijls onvoldoende aansluiting. Er zou een mogelijkheid moeten zijn voor een aanvulling van de kennis en voor een certificaat.

De heer H. Hülzdünker sluit zich daarbij aan. Hij wijst op de nieuwe brochure van het ministerie van *Niedersachsen Niederländisch lernen. Warum und wie?*¹ Hij is van mening dat er veel meer reclame moet worden gemaakt voor het Nederlands zoals het Goethe-Instituut dat doet voor het Duits. Er zouden weer docentencursussen kunnen komen voor taal en didactiek zoals de Nederlandse en Belgische ambassades die tussen 1980 en 1995 hebben georganiseerd. Dit gebeurde meestal in Amsterdam. Het zou heel interessant zijn als er ook interregionale cursussen voor docenten zouden komen.

bijscholing voor docenten

De heer K. Jaspaert stelt zich voor dat de Taalunie met bevoegde instanties samen een consistent plan ontwikkelt dat voorziet in opleidingsmogelijkheden in de regio zelf en in bovenregionale cursussen waaraan docenten uit verschillende landen deel kunnen nemen. Dit laatste naar analogie van de cursussen voor universitaire docenten Nederlands die jaarlijks in opdracht van de Taalunie worden georganiseerd.

Mevrouw L. Dekker (sNOB) denkt dat er wel een relatie gelegd kan worden met de bijscholing die de sNOB elke zomer organiseert en die vooral didactiek betreft. Deze zomerbijscholingen zijn voor (Nederlandstalige) mensen die de Nederlandse taal goed beheersen en in het buitenland doceren. Verder is er de 'Telepabo' waarmee docenten in de hele wereld door middel van afstandonderwijs een bevoegdheid kunnen halen.

¹ Reiner Arnzt, Jos Wilmots: *Niederländisch Lernen, Warum und wie?* Herausgegeben vom Niedersächsischen Ministerium für Wissenschaft und Kultur im Auftrag der Grenzländerkonferenz (Bremen, Flandern, Niederlande, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen), Hannover 2001.

De heer K. Jaspaert denkt dat de Taalunie en de sNOB misschien wel eventuele gelijkaardige inspanningen voor de scholing van docenten, kunnen bundelen.

certificaten

De heer K. Jaspaert wijst op de recente evaluatie en herziening van het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNaVT), een stelsel dat wordt verzorgd door een samenwerkingsverband van de universiteiten van Leuven en Nijmegen. In plaats van een certificering volgens niveaus wordt nu gewerkt aan profielen die belangrijk zijn voor specifieke doelgroepen. Als zou blijken dat er minimale vaardigheden te formuleren zijn die noodzakelijk zijn om specifiek als docent Nederlands te fungeren, dan zou er een profiel voor docenten Nederlands ontwikkeld kunnen worden. De certificaten hebben in de mate van het mogelijke civiel effect, maar het blijft nu eenmaal zo dat elke Nederlandse of Vlaamse universiteit zelf het recht heeft om haar toelatingseisen te bepalen.

samenwerking met de Franse Gemeenschap

De heer G. de Samblanc (Ministère de la Communauté Française) merkt op dat de Taalunie weliswaar de laatste jaren verkenningen heeft uitgevoerd om samenwerking te zoeken met instellingen van de Franse Gemeenschap, maar dat die nog niet tot concrete afspraken hebben geleid. De Taalunie moet aan de Franse Gemeenschap duidelijk maken dat laatstgenoemde heer en meester blijft over het onderwijs Nederlands in Wallonië en Brussel.

1.3 Algemene conclusies

WANNEER IN DE REGIO STEUN VAN DE TAALUNIE nodig zou zijn voor het onderwijs Nederlands, kan dat alleen in nauwe samenwerking met de bevoegde instanties ter plaatse. Om de samenwerking met de Taalunie vorm te geven, moet er een regionaal aanspreekpunt zijn waarmee de Taalunie kan samenwerken. Het ligt in de rede dat dat een aanspreekpunt op het niveau van de overheid is. Duidelijk moet worden dat de Taalunie niet buiten de bevoegde instellingen om wil werken, maar vooral wil aansluiten bij het reguliere beleid. De bevoegde instanties blijven de eerstverantwoordelijken.

In zijn algemeenheid komt het er op neer dat de aanwezige overheidsvertegenwoordigers uit de verschillende regio's in samenwerking met de Taalunie werk willen maken van: nascholing voor docenten en andere vormen van deskundigheidsbevordering; lokale voorzieningen voor expertise en of advies (al dan niet via internet); verbetering van lesmethodes. Dit zijn voorzieningen waarvoor de bevoegde lokale instanties als initiatiefnemers moeten optreden.

Voor centrale voorzieningen, de voorzieningen die in het Nederlandse taalgebied worden opgezet en waarop docenten uit alle regio's een beroep kunnen doen, kan de Taalunie het initiatief nemen.

2. RAPPORTAGE WERKGROEPEN SECUNDAIR ONDERWIJS

Voorzitter werkgroep leermiddelen en didactiek: Johan Van Parys

Voorzitter werkgroep netwerken en steunpunten: Angelika Van der Kooi

Algemeen

IN DE DIVERSE REGIO'S IS SPRAKE VAN heel verschillende situaties wanneer het gaat om het secundair onderwijs. In Noord-Frankrijk is de laatste jaren een stijging van de vraag naar onderwijs Nederlands te zien. In Wallonië daalt het aantal scholieren en in Duitsland is het onderwijs Nederlands in de laatste tien jaar enorm toegenomen. De verschillen worden sterk bepaald door de positie die de overheid ten aanzien van het Nederlands inneemt. De manier waarop de belangstelling voor het Nederlands wordt aangewakkerd, verschilt nogal per regio. De economische situatie en de grensoverschrijdende contacten met moedertaalsprekers zijn de andere factoren die van invloed zijn.

Doelstellingen

HET FORMULEREN VAN DOELSTELLINGEN is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de instellingen in de regio's. De doelstellingen zijn doorgaans helder. In Wallonië lijken de doelstellingen echter niet door de leraren gedragen te worden. Het referentiekader van de Raad van Europa zou meer uitgangspunt moeten zijn bij de vaststelling van doeleinden. Alleen in Nordrhein-Westfalen is wel naar het referentiekader gekeken. In de andere regio's is dat niet het geval. Bij de voorbereiding van leerlingen op een studie in Nederland of Vlaanderen, is het voor leraren niet duidelijk wat de eisen zijn. Universiteiten hanteren geen uniforme toelatingscriteria.

Methodes/materiaal

ER IS WEINIG LESMATERIAAL dat specifiek wordt gemaakt voor de doelgroep. Voor uitgevers is het commercieel niet erg interessant. Leraren maken daarom vaak zelf (onbezoldigd) materiaal. Het lijkt overigens niet haalbaar om materiaal te maken dat voor alle regio's bruikbaar is. Gewenste materialen die wel regio-onafhankelijk zijn:

- Methodeonafhankelijke modules: woordenschat, uitspraak, teksten (kennis van land en volk) die naar doelgroep gedidactiseerd kunnen worden.
- Methode voor beginnende leeders in de leeftijd 15-19 jaar.
- Interactief multimediamateriaal.
- Verzamelingen van interessante websites.

Dergelijk lesmateriaal kan misschien via het Internet door een steunpunt beschikbaar gemaakt worden.

Docenten

ER IS IN ALLE REGIO'S EEN LERARENTEKORT. In Duitsland en Frankrijk kan de vraag naar onderwijs Nederlands niet worden bijgehouden. In Duitsland worden daarom docenten van andere vakken bijgeschoold. Er zijn echter geen kwaliteitscriteria voor de bijscholing, waardoor het niveau te wensen overlaat. Bovendien is de afstand naar de plaats waar de scholing plaatsvindt vaak een obstakel. Afstandsonderwijs kan hiervoor een oplossing zijn.

Toetsing en certificering

DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR TOETSING ligt binnen de regio's zelf. Wel is het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CnaVT) nuttig. Alleen vindt men dit vaak te duur voor leerlingen in het secundair onderwijs. Voor docenten is de organisatie ingewikkeld. Het CNaVT zou ingekaderd moeten worden in de taalportfolio.

Contact tussen leerlingen en moedertaalsprekers

CONTACT TUSSEN LEERLINGEN EN MOEDERTAALSPREKERS is essentieel voor de motivatie. Er zijn veel initiatieven tot uitwisselingen. Daarvoor bestaan ook diverse subsidiemogelijkheden. Helaas blijken deze in praktijk vaak onvoldoende. Bovendien is de administratie nogal ingewikkeld. Uitwisseling tussen Vlaanderen en Wallonië is vrijwel niet te realiseren. Op de lerarenopleidingen zouden uitwisselingen of zelfs 'uitzettingen' (voor langere tijd) verplicht moeten zijn. Ook middels e-mailprojecten wordt contact gezocht met moedertaalsprekers, maar daar zijn vaak weer technische bezwaren.

Gewenste voorzieningen en maatregelen

- Een databank voor:
  - de ontwikkeling van lesmateriaal;
  - het aanbieden van informatie over nascholing;
  - het faciliteren van mobiliteit van docenten en leerlingen.
- Een steunpunt of expertisecentrum voor:
  - contacten tussen Länder/gemeenschappen en landen/overheden;
  - deskundigheidsbevordering;
  - algemene adviezen.

Bij een dergelijk steunpunt dienen de bestaande en eventueel te vormen overkoepelende regionale samenwerkingsverbanden betrokken te worden.

- Consequenter hanteren van het Referentiekader van de Raad van Europa.
- Meer uitwisseling voor zowel leerlingen als docenten.
- Na- en bijscholing van docenten.
- Regio-onafhankelijke materialen voor woordenschat e.d. en audiovisueel materiaal.

3. RAPPORTAGE WERKGROEP PRIMAIR ONDERWIJS

Voorzitter: Monique Winckel

Algemeen

DE SITUATIE VAN HET ONDERWIJS van het Nederlands in het primair onderwijs is zeer verschillend per regio, maar verschilt ook binnen de regio naargelang de doelstellingen en omkadering. Zo is het sterk geïnstitutionaliseerde kader van het Waalse gewest moeilijk te vergelijken met het vrijwilligerswerk rond het 'Nederlands als ontmoetingstaal' in Duitsland of de 'onderdompelingcontext' in weer andere situaties.

Status

HET ONDERWIJS VAN HET NEDERLANDS in het primair onderwijs vindt meestal plaats in de laatste jaren van dat onderwijs. Een zo vroeg mogelijke start, rond de leeftijd van 5 à 6 jaar, is aan te bevelen. In Noord-Frankrijk zijn daar goede ervaringen mee. Contacten met het voortgezet onderwijs zijn belangrijk om de continuïteit van het onderwijs Nederlands te verzekeren, zodat hetgeen leerlingen in de basisschool hebben meegekregen, geen 'staal zonder waarde' wordt.

De druk van het Engels is overal voelbaar. In Frankrijk en Duitsland zal de overheid in de nabije toekomst met concrete beleidsinstrumenten het belang van het vreemde-talenonderwijs gaan versterken. Te vrezen valt dat dit de positie van het Engels nog meer zal versterken ('Als we dan toch een tweede taal moeten leren, wordt dat natuurlijk Engels') tenzij, zoals misschien in Frankrijk, de tweede taal verplicht niet Engels wordt.

Methodes/materiaal

MEESTAL KRIJGT HET EIGEN ONTWIKKELDE LESMATERIAAL DE VOORKEUR. Zelfs daar waar uitgegaan kan worden van standaardmethodes, bouwen vele leerkrachten er hun eigen 'arsenaal' omheen. In Nord-Pas de Calais wordt dit zelf ontwikkelde materiaal zelfs veralgemeend en via een website beschikbaar gesteld.

Docenten

HET NEDERLANDS WORDT VAAK ONDERWEZEN door leerkrachten die daarvoor naast hun algemene lerarenopleiding een specialisatie hebben gevolgd. Ook moedertaalsprekers Nederlands worden ingezet. De vraag hiernaar is veel groter dan het aanbod. Op alle fronten is er een grote behoefte aan taalonderwijsspecialisten. Hierbij volgt de overheid niet altijd de realiteit op de voet wat betreft de certificering.

Toetsing en certificering

EEN MEERDERHEID VAN DE AANWEZIGEN vindt dat evaluatiemethodes, zoals de lespraktijk zelf, bij voorkeur communicatief moet zijn en niet-repressief. Vooral de meest concrete vaardigheden luisteren, spreken en lezen moeten worden geëvalueerd. Zo motiveert het bekijken van de verrichte activiteiten meer dan een met een cijfer gewogen productevaluatie. Het blijkt dat er dikwijls weinig mogelijkheden bestaan om ook de leerkrachten degelijk te evalueren.

Gewenste voorzieningen en maatregelen

- Bevordering van persoonlijke contacten tussen mensen die materiaal produceren en hen die materiaal zoeken.
- Ondersteuning bij de praktische aspecten van het 'publiceren' en uitwisselen van hun materiaal, al dan niet via een persoonlijke website of op termijn zelfs via het Taalunieversum.
- Advies en bemiddeling waar het hergebruiken en/of bewerken van bestaand materiaal tot potentiële copyrightproblemen leidt.
- Advies aan mensen in het veld voor wie de lokale ondersteuning onvoldoende is.

4. RAPPORTAGE WERKGROEP BEROEPSONDERWIJS

Voorzitters: Andreas Nagel Syben

Algemeen

DE MANIER WAAROP NEDERLANDS voor beroepssituaties wordt aangeboden is zeer divers, ook binnen de regio's. Het kan hier gaan om een aanbod binnen diverse soorten van regulier onderwijs en om buitenschools onderwijs.

Doelstellingen

DE DOELSTELLINGEN WORDEN DIKWILS door de docenten Nederlands zelf opgesteld. Dit geldt vooral in Duitsland. Bij alle regio's blijkt er behoefte aan een duidelijke curriculumontwikkeling en vastgestelde eindtermen. Men acht het van belang dat het vak Nederlands officieel wordt erkend. De deelnemers aan de werkgroep spreken af dat zij bestaande leerplannen zullen uitwisselen.

Status

HET IMAGO VAN HET NEDERLANDS en het Nederlandse taalgebied is vaak te negatief. Er zouden acties ondernomen moeten worden om het imago op te vijzelen. Er kan meer informatie verschaft worden over het Nederlandse taalgebied. Ook zouden er meer mogelijkheden moeten zijn voor studenten om enige tijd in het Nederlandse taalgebied te verblijven.

Methodes/materiaal

ER IS EEN GROTE BEHOEFTE AAN authentiek leer materiaal en multimediaal materiaal. Hier wordt nog erg weinig gebruik van gemaakt in de praktijk.

Docenten

IN HET ALGEMEEN IS ER EEN TEKORT AAN gekwalificeerde docenten. Er is behoefte aan na- of bijscholing. Wellicht zouden hiervoor modulaire cursussen zoals zakelijk Nederlands of vergaardetechnieken kunnen worden aangeboden. Als voorbeeld van authentiek materiaal wordt genoemd 'hot potatoes'.

Netwerken

ER BESTAAT BEHOEFTE AAN een (Europees) koepelnetwerk voor beroepsonderwijs. Eventueel kan dat via de Taalunie website.

Contact tussen leerlingen en moedertaalsprekers.

AAN DE ORDE KOMEN DE SCHOOLUITWISSELINGEN in het kader van de Interreg-projecten, met name in de regio Nord-Pas de Calais. De behoefte bestaat om uitwisselingen structureel te maken.

Gewenste voorzieningen en maatregelen

- Documentatie en informatievoorziening op alle vlakken.
- Imagoverbetering van het Nederlands, belangstelling kweken voor de mogelijkheden van het Nederlands (economisch en cultureel).
- Lerarenvorming/lerarenondersteuning op afstand én lokaal.
- Certificering.
- Overleg lokale overheden met Taalunie en superregionaal overleg.
- Netwerkvorming.

5. RAPPORTAGE WERKGROEP ONDERWIJS VOOR ANDERE DOELEINDEN (W.O. VOLWASSENENONDERWIJS)

Voorzitter: Rita Phymackers-Bilo

Algemeen

DE SITUATIE IN DE VERSCHILLENDE REGIO'S is nogal divers. In Noord-Frankrijk heeft het Nederlands de afgelopen tien jaar een sterke positie ingenomen en is er vanuit economische overwegingen een groeiende behoefte aan onderwijs Nederlands. Dat geldt ook voor Wallonië waar het aanbod aan Nederlands in het volwassenenonderwijs erg groot is. Er is daar een grote behoefte aan basiskennis. In Duitsland is de vraag naar cursussen Nederlands de laatste vier jaar verdubbeld. Er is daar ook veel nieuw leer materiaal verschenen voor volwassenen. Momenteel bestaan er drie verschillende methodes geschreven voor de Duitse markt.

Status

DE KEUZE IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS tussen Nederlands en Engels als eerste vreemde taal pakt dikwijls uit ten koste van het Nederlands. Dit heeft negatieve invloed op de positie van het Nederlands.

Methodes/materiaal

ER WORDT EEN GEBREK GESIGNALEERD aan leer materialen die ontwikkeld zijn door professionelen en die zijn toegespitst op de verschillende niveaus, beroepen en doelgroepen. Ook ontbreekt materiaal voor de ontwikkeling van kennis over land en volk.

Docenten

GEBREK AAN LEERKRACHTEN is ook een algemeen verbreid probleem. Daarnaast is er te weinig mogelijkheid voor bijscholing. Als de bijscholing er al is, dan zijn er ook vaak praktische problemen voor docenten die het volgen ervan in de weg staan zoals tijd, geld en de grote afstand. Er zou bijscholing moeten zijn op het vlak van didactiek. Aggregatie bereidt dikwijls niet voor op de specifieke vaardigheid van het lesgeven in het volwassenenonderwijs.

Toetsing en certificering

ER ZOU MEER SPRAKE MOETEN ZIJN van harmonisering van de verschillende toetsingsniveaus en examens van het onderwijs Nederlands. De certificering zou moeten aansluiten bij het Europees referentiekader.

Netwerken

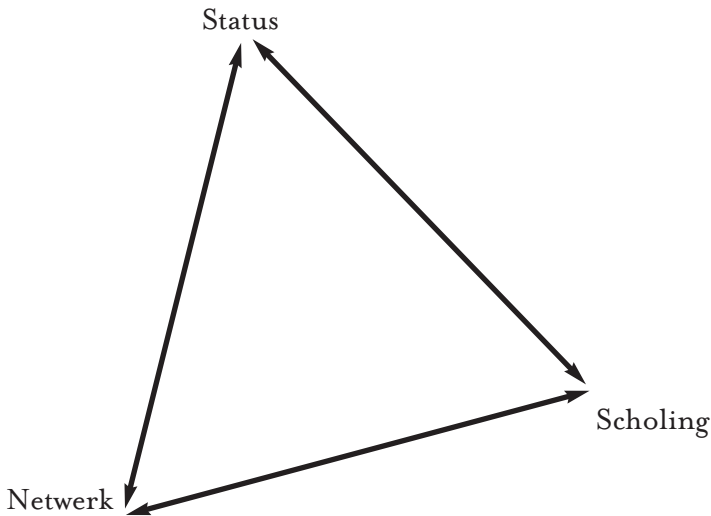
VEEL LEERKRACHTEN blijken niet op de hoogte van mogelijkheden die er zijn om advies te vragen. Het bestaan van de steunpunten NT2, NVT en Cicero was bij een groot aantal deelnemers niet bekend.

Gewenste voorzieningen en maatregelen

- Leerkrachtenuitwisseling (regionaal of bovenregionaal), bijvoorbeeld door het geven van financiële ondersteuning.
- Steunen en professionaliseren van vakverenigingen.
- Lokale steunpunten Nederlands (een wens die vooral in Wallonië speelt).
- Bevordering van contacten in Nederland en Vlaanderen, flexibele stages, bijvoorbeeld het project 'schoolhopping' van Talenacademie.
- Internet: beschikbaar maken van materialen voor leerkrachten, bundelen van internet-adressen voor onderwijs Nederlands in boekje.
- Gestandaardiseerde toetsen en certificaten.

Voorzitter: Veronika Wenzel
Secretaris: Joachim Michels

De drie aspecten: (1) netwerken en contact, (2) opleiding, bij- en nascholing van leerkrachten en (3) status van het Nederlands, die in de werkgroepen per thema herhaaldelijk terugkeerden, werden in de regiovergadering Nordrhein-Westfalen gezien als factoren die belangrijk zijn voor de professionalisering van het Nederlands in het onderwijs. Ze beïnvloeden elkaar en zijn van elkaar afhankelijk.

Algemeen

HET NEDERLANDS GENIET IN NORDRHEIN-WESTFALEN vergeleken met andere regio's een relatief hoge status, in die zin dat het vak door de cursisten graag gekozen wordt. Dat geldt voor alle vormen van het primaire onderwijs, het secundaire onderwijs en het volwassenenonderwijs, die Nederlands aanbieden. Deze enorme leermotivatie is tegelijkertijd ook een verplichting tot meer professionaliteit. Vreemd genoeg bieden niet alle scholen Nederlands aan. Zelfs direct in de grensstreek is het niet vanzelfsprekend dat de taal van de burens geleerd wordt. De kansen die met de nabijheid van het cultuurgebied verbonden zijn, worden niet altijd gegrepen. Soms is er nog sprake van een 'exotisch' taaltje. Er is ook een wederzijdse relatie tussen de geringe status enerzijds en het ontbreken van netwerken en de onbekendheid met bestaande voorzieningen anderzijds. Scholen die geen ervaring en weinig structurele contacten hebben, zullen niet zo gauw voor het Nederlands kiezen. Bovendien is kort geleden gebleken dat er een tekort is aan leerkrachten. Voor reeds werkzame leraren Nederlands is er een tekort aan didactische vorming en bijscholing. Veel leraren, vooral die in bijzondere schooltypen, verkeren in een soort isolement. Een netwerk is noodzakelijk om scholingsprogramma's op te zetten en verhoogt de status van het Nederlands als schoolvak.

De wederzijdse afhankelijkheid van de drie grote factoren scholing, status en netwerk maken het niet makkelijk om één ervan boven aan de prioriteitenlijst te zetten.

In onderstaand overzicht zijn wensen voor ondersteuning per aspect gerangschikt en wordt direct aangegeven wat de mogelijke samenwerkingsorganen zijn.

- Virtuele netwerken op internet. Deze moeten een overkoepelende functie en continuïteit hebben en makkelijk toegankelijk zijn. Het is zinvol om doorgaans virtuele netwerken samen met instanties in Niedersachsen op te zetten.
- Een inventaris van bestaande curricula en curriculaontwikkeling, vooral voor beroeps- onderwijs. Mogelijke partners: Landesinstitut für Schule und Weiterbildung, Afdeling Weiterbildung van de IHK.
- Informatie over systeemverschillen (school, opleiding en stage) die steeds weer de uitwisseling, partnerschappen en grensoverschrijdende stages belemmeren. Mogelijke partners: Euregio.
- Stagecoördinatie voor alle sectoren. Mogelijke partners: Europees Platform, IHK, Euregio.
- Inventaris onderwijsaanbod per regio, per cursusduur, intensiteit, doelgerichtheid, certificering voor de vrije, gemeentelijke en commerciële markt; met zoekfunctie. Mogelijke partners: VHS, andere nog vast te stellen vormingscentra.

Naast virtueel contact is persoonlijk contact belangrijk. Er moeten meer lokale bijeenkomsten mogelijk zijn. Zowel binnen de regio's, als grensoverschrijdend moeten bijeenkomsten geïnstitutionaliseerd zijn en zonder al te veel administratief werk en financiële moeilijkheden mogelijk zijn:

- Regionale lerarenbijeenkomsten, vooral voor uitwisseling van materialen en probleemoplossing, ook grensoverschrijdend met Nederland/Vlaanderen. Juist het contact met Vlaanderen is in Nordrhein-Westfalen vaak niet erg goed uitgebouwd. Mogelijke partners zijn Europees Platform, Fachvereinigung, Vlaamse onderwijsnetten, Bezirksregierungen Münster, Düsseldorf, Köln en Weser-Ems.
- Meer contacten tussen leerlingen onder elkaar, ook grensoverschrijdend. Uitbouw en vergemakkelijking van partnerschappen, maar ook kleinere uitwisselingen en projecten, bezoek over de grens. Mogelijke partners: Europees Platform, gemeenten, Fachvereinigung.
- Contacten tussen scholen en bedrijven: vooral beroepsgericht onderwijs, maar ook algemeen vormend onderwijs wil zich meer openstellen voor cultuur en arbeidsmarkt van de westerburen. Het gaat om stages, bezoeken aan bedrijven en culturele verenigingen. Mogelijke partner eventueel Fachvereinigung.
- Verspreiding en promotie van materialen. De doelgroep van een product (bijvoorbeeld Vademecum, Mediatheek, lesmateriaal) wordt nu vaak niet goed bereikt omdat er daarvoor niet voldoende voorzieningen zijn. Te denken ware aan een virtueel netwerk, een tijdschrift e.d.

Docenten en scholing

- Bij- en nascholingen moeten regelmatig, structureel en op professioneel niveau opgezet en op het veld gericht worden. Afspraken voor de erkenning en vrijstelling moeten met de Bezirksregierungen worden geregeld.

- Er moeten bijscholingsprogramma's worden ontwikkeld voor docenten Nederlands die in bilinguaal, primair en beroepsvormend onderwijs werken. Hun algemene leerbevoegdheid beantwoordt vaak niet aan de eisen die hier gesteld worden. Mogelijke partners zijn Universiteit en Bezirksregierung. Voor beroepsgericht taalonderwijs moet er contact gelegd kunnen worden met Nederlandse/Vlaamse experts uit de sector, zoals IHK en Euregio.
- In de opleiding voor primair onderwijs is er geen taalmodule (Engels is nu in opbouw). Langs de grens zouden er modules moeten worden ontwikkeld voor Nederlands om de willekeurigheid van de verdeling van het aanbod te stoppen.
- De lerarenopleiding Nederlands bevat te weinig didactische componenten. De didactiek heeft overigens nogal een lage status in de wetenschap. Er is nauwelijks sprake van beroepsgerichte opleiding. Anderzijds werden onlangs in Nordrhein- Westfalen de twee grote universiteiten waar de Neerlandistiek gevestigd is, gedefinieerd als centra voor de lerarenopleiding. In het kader van de huidige herstructureringsprocessen (BA/MA) moet aan professionalisering van de didactiek en overige toegepaste wetenschap gewerkt worden.

Mogelijke partners: Universiteiten, Ministerium MSWF in Nordrhein-Westfalen en Bundesministerium für Bildung und Forschung.

- Binationale studiemodules en wederzijdse erkenning van diploma's zouden vergemakkelijkt kunnen worden. Mogelijke partners zijn ministeries en universiteiten uit de drie landen.
- *Suggestie:* uitwisseling van opleidings- en bijscholingsconcepten met andere regio's zoals Wallonië en Frankrijk.
- *Suggestie:* steun aan lokale verenigingen om bijscholingen te organiseren. Mogelijke partner: Fachvereinigung.

Status en imago

DE BOVENGENOEMDE ACTIVITEITEN zullen de status van het Nederlands in Nordrhein-Westfalen enorm verhogen. Bovendien zou men door meer PR het publiek sterker bewust kunnen maken van de belangrijke rol die het Nederlands vooral in de grensstreek speelt.

- In Nederland en Vlaanderen bekender maken dat in Duitsland ook Nederlands geleerd wordt. Dit kan door middel van samenwerking met tv, radio en andere media.
- Het Nederlands bij Duitse ministeries, Bezirksregierungen en gemeenten promoten als in te voeren schoolvak, door reclame en een toegankelijk netwerk.

Aanspreekpunt

DE FACHVEREINIGUNG NIEDERLÄNDISCH verricht nu al veel werk op het gebied van netwerken en bijscholingen. Deze vereniging drijft vooral op vrijwilligerswerk en heeft geen vast personeel. Er werken wel twee studenten enkele uren per week aan de mediatheek en aan andere administratieve taken. De Fachvereinigung beschikt over een adresbestand, onderhoudt contacten met overheidsinstellingen en is graag bereid als aanspreekpunt voor de Taalunie te dienen. Voor een professionelere samenwerking is echter een uitbreiding noodzakelijk.

7. NIEDERSACHSEN

Voorzitter: Hans Beelen

Secretaris: Hajo Hülsdünker

Algemeen

VOLGENS EEN RECENT ONDERZOEK in het Regierungsbezirk Weser-Ems² wordt aan 64 scholen door 80 docenten Nederlands gegeven. Het gaat hier om alle soorten van regulier onderwijs. De afgelopen tien jaar is er sprake van een verdubbeling van het aantal leerlingen. Deze stijgende tendens dreigt door vergrijzing van leraren en door een tekort aan opgeleide leerkrachten te stagneren. De voorzitter merkt inleidend op dat het eigenlijk vreemd is dat Nederlands hoofdzakelijk in het grensdistrict Weser Ems van Niedersachsen wordt gegeven. In principe zou het Nederlands in heel Niedersachsen met succes kunnen worden aangeboden, zoals dat reeds het geval is met Russisch. Nu is het nog zo dat zelfs aan veel scholen aan de grens het vak Nederlands niet gegeven wordt.

Het aanbod aan de Realschulen is behoorlijk. Op de Gymnasia is het Nederlands echter minder aanwezig. Dat is te betreuren omdat juist van dit schooltype de studenten Nederlands van morgen en de docenten Nederlands van overmorgen kunnen worden gerekruteerd. In Hauptschulen wordt totnogtoe amper Nederlands gegeven. Maar aangezien de leerlingen van dit - door sommigen als kansarm beschouwde - schooltype slechts 1 vreemde taal kunnen leren, zou het Nederlands zich in een concurrentiepositie met het Engels kunnen begeven. Zo'n 25 Hauptschulen in Niedersachsen hebben er interesse voor getoond om vanaf klas 8 het Engels in te ruilen voor het Nederlands. In februari 2002 is er een bijeenkomst van schooldirecteuren van Hauptschulen. Gesuggereerd wordt daar een peiling te doen naar de wensen en plannen om het vak in te voeren. Belangrijk is ook dat er leraren opgeleid worden die in het vak lessen kunnen verzorgen.

Ook bij basisscholen kan meer belangstelling worden gewekt voor invoering van het Nederlands. Sinds de jaren negentig is er de mogelijkheid Nederlands als 'frühbeginnende Fremdsprache' te leren. Ook hier wordt echter vaak voor het Engels als vreemde taal gekozen ten koste van het Nederlands. De terugloop van het Nederlands op de basisscholen heeft ook te maken met het inrichten van de zgn. 'Verlässliche Grundschule'. Wellicht speelt ook het geringe aanbod van bijscholing Nederlands voor leerkrachten in het basisonderwijs hier een rol. Een gevolg van dit beperkte aanbod is dat het aanbod van Nederlands onderwijs in de aansluitende schooltypen niet op elkaar aansluit. Er zijn geen doorlopende leerlijnen. Realschulleerlingen met een examen Nederlands kunnen vaak in de bovenbouw van het Gymnasium niet verder. Daarom kiezen ook veel leerlingen op een Realschule geen Nederlands.

Status en imago

ER KAN NOG HEEL WAT GEBEUREN om het Nederlands als middelgrote Europese cultuurtaal een betere status te geven in Duitsland. Opgemerkt zij dat hier ook een taak ligt voor de bevoegde instanties in het Nederlandse taalgebied.

² Niederländischunterricht im Regierungsbezirk Weser-Ems, Ergebnisse einer Umfrage bei den Schulen in Weser-Ems. z.p.: Bezirksregierung Weser-Ems/Euregio, [2001].

Er zouden grensoverschrijdende initiatieven genomen kunnen worden voor de bevordering van het imago van het Nederlands als middelgrote Europese taal. Gewezen wordt op een brochure die, zij het in een zeer beperkte oplage, is uitgegeven door verschillende ministers van Onderwijs.³

Bij scholen en ouders kan meer interesse gewekt worden voor het Nederlands. Er zou invloed uitgeoefend kunnen worden via politieke partijen of belangenverenigingen in Nedersachsen.

Docenten en scholing

OOK AL Zouden er nu geen nieuwe initiatieven worden ontplooid om Nederlands in te voeren, dan nog moet er nodig iets gebeuren om het tekort aan docenten op te vangen. De situatie is nu zo dat scholen die Nederlands als nieuw vak willen invoeren, vaak geen docent kunnen vinden.

Een aantal problemen:

- Voor Leistungskurse aan het Gymnasium ontbreken momenteel nog een aantal leraren. De lessen Nederlands aan gymnasia zouden al in jaargang 9 kunnen beginnen. Dit is nu meestal jaargang II.
- Op een Fachgymnasium zouden leerlingen ook wel Nederlands kunnen leren voor het eindexamen, maar op deze scholen ontbreekt meestal een tweede docent Nederlands. Daar komt bij dat de positie van het Nederlands aan dit schooltype in 2001 verslechterd is (alleen nog maar 'Wahlsprache').
- Er is veel vraag naar beroepsgerichte vaktaalcursussen aan BBS-scholen, maar er zijn geen leraren. Er zouden hoogopgeleide leraren Nederlands moeten komen en meer lesuren beschikbaar moeten zijn voor dit tijdrovende aanbod.
- In zijn algemeenheid zijn veel van de docenten die nu werkzaam zijn, onvoldoende gekwalificeerd. Daarnaast is het aantal leraren dat momenteel in opleiding is, nu al te klein voor het aantal benodigde functieplaatsen.
- De opleiding van studenten in Oldenburg is totnogtoe alleen een Erweiterungsstudiengang. Dat betekent dat studenten het Nederlands er naast hun hoofdvak bij kunnen nemen. Dat is een zware belasting. Nederlands is niet opgenomen als 'Grundständiger Studiengang', omdat het geen deel uitmaakt van de Prüfungsordnung voor de lerarenopleiding. Het Nedersaksische Ministerie van Onderwijs heeft in 1989 en 1999 een verzoek ter zake afkomstig van de universiteit en ondersteund door het Ministerie van Wetenschappen, afgewezen.
- Het is gewenst dat Nederlands aan de universiteit van Oldenburg een Grundständiger Studiengang wordt, dat wil zeggen een volwaardig vak in de lerarenopleiding. Professionalisering van de docentenopleiding is ook van belang voor de status van het Nederlands als vreemde taal. De indruk bestaat dat hier een financieringsprobleem bestaat. De eerste

³ Reiner Arnzt, Jos Wilmots: *Niederländisch Lernen, Warum und wie?* Herausgegeben vom Niedersächsischen Ministerium für Wissenschaft und Kultur im Auftrag der Grenzländerkonferenz (Bremen, Flandern, Niederlande, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen), Hannover 2001.

fase van de lerarenopleiding is in handen van de universiteit. Voor de tweede fase moeten er praktijkopleidingsplaatsen buiten de universiteit worden gecreëerd met begeleiders en didactici. Hiertoe zouden bijvoorbeeld in Aurich, Nordhorn, Leer, Meppen en Oldenburg Fachleiters aangesteld kunnen worden die zich elk op één bepaald schooltype (Realschule respectievelijk Gymnasium etc.) richten.

Dit structurele probleem van opleiding is natuurlijk in eerste instantie een interne Nedersaksische aangelegenheid, waarover de Bezirksregierung Weser-Ems en de universiteit van Oldenburg met elkaar en met de bevoegde onderwijsministeries zouden moeten overleggen. In januari 2002 is een gesprek tussen de universiteit en vertegenwoordigers van de afdeling onderwijs van de Bezirksregierung gepland. Een startsubsidie van de Taalunie ten behoeve van de begeleiding op die praktijkleerplaatsen zou hierbij wel een stimulans kunnen bieden.

Om op korte termijn toch al voldoende geschoolde leerkrachten te krijgen, zou er nog eens een intensieve bij- en nascholingscursus voor leerkrachten van andere vakken kunnen komen, die zich richt op taalverwerving en didactiek van het Nederlands. In de jaren 1993-1996 is een dergelijk project met succes afgerond (25 deelnemers, waarvan 16 het examen hebben afgelegd). Dit project werd toen gesteund door de Taalunie.

- Het reeds bestaande aanbod aan regionale nascholingscursussen voor docenten, die onder verantwoordelijkheid van de lokale instanties worden georganiseerd, moet worden voortgezet. Zo kunnen de huidige leerkrachten Nederlands zich blijven scholen in nieuwe ontwikkelingen.
- Daarnaast zouden er jaarlijks interregionale cursussen voor docenten Nederlands kunnen zijn over bijvoorbeeld taalcursussen, methodiek en didactiek (3 tot 4 dagen; 30-40 personen). In de jaren tachtig organiseerden de ambassades dergelijke cursussen.
- Er zou een netwerk gevormd kunnen worden van universiteit, Schulverwaltung en instellingen voor lerarenbijscholing om vraag naar en aanbod van docenten meer op elkaar af te stemmen.

Niet alle aanwezigen zijn het met al deze punten eens. Met name het aanbieden van intensieve bij- en nascholingscursussen om op korte termijn leerkrachten te verwerven en het vormen van netwerken om vraag naar en aanbod van docenten beter op elkaar af te stemmen, staan ter discussie. Dit zouden volgens enkele aanwezigen slechts ad-hoc oplossingen zijn. Volgens sommigen zou dit alleen zinvol zijn indien gelijktijdig wordt gewerkt aan de opzet van een deeglijke, structurele lerarenopleiding.

Toetsing en certificering

- Implementatie van het folio laat nog te wensen over. Hier zouden bijvoorbeeld bijscholingscursussen voor docenten Nederlands voor georganiseerd kunnen worden.
- Er zouden certificaten moeten komen die zijn afgestemd op het Europees referentiekader voor het leren van vreemde talen. Bovendien zouden er dergelijke certificaten en eventueel daarop voorbereidende cursussen moeten bestaan voor verschillende doelgroepen, zoals het secundair onderwijs, de bovenbouw van het gymnasium en de beroepsopleidingen.

- De examens van het CNaVT zijn voor leerlingen te duur. Ook vinden veel docenten de uitvoering van de certificaatexamens te ingewikkeld. De uitvoering van het examen zou dus voor docenten gebruiksvriendelijker moeten worden en de kosten voor de leerlingen moeten omlaag.

- Als problematisch wordt de geringe transparantie bij de eisen aan de beheersing van het Nederlands bij toelating tot een universitaire studie in Nederland ervaren. In Duitsland bestaat er een certificaat Deutsch als Fremdsprache (DaF), dat door alle universiteiten wordt erkend. Wellicht is het een goed idee hierover nog eens met de Nederlandse en Vlaamse universiteiten van gedachten te wisselen.

Leermaterialen

- De Nedersaksische overheid heeft richtlijnen opgesteld voor het onderwijs Nederlands (1992-1998), maar de leerboeken zijn hier niet op ingesteld. Leerboekenauteurs zouden de verplichte leerdoelen in acht moeten nemen, zodat er leerboeken zijn die duidelijk naar die doelen toewerken. Een ander probleem met de richtlijnen is dat hierin de ontwikkelingen met betrekking tot het Europese referentiekader nog niet zijn verwerkt.
- De bestaande lesmaterialen zijn doorgaans niet goed toegesneden op de doelgroepen. Dit geldt met name voor het secundair onderwijs. Veel materiaal is verouderd. De leraren Nederlands moeten roeien met riemen die niet geschikt zijn. *Er is cursusmateriaal nodig voor:*
  - Sekundarstufe I (12-16 jarigen);
  - de bovenbouw van het Gymnasium;
  - bepaalde vakken van de beroepsopleidingen.
- Een voorstel wordt geopperd een algemeen basisboek voor Nederlands samen te stellen dat voor specifieke Duitstalige en Franstalige doelgroepen kan worden aangevuld.
- Voorgesteld wordt dat er meer interregionale uitwisseling zou moeten zijn tussen materiaalontwikkelaars in Noord-Frankrijk, Wallonië, Eupen-Malmedy en de Duitse deelstaten Nordrhein- Westfalen, Niedersachsen en Bremen.
- De Taalunie kan wellicht zorgen voor steun aan uitgevers om niet rendabele, maar kwalitatief goede schoolboeken te kunnen uitgeven

- Er is een tekort aan bruikbare authentieke teksten voor Landeskunde. In ontwikkeling is daarom: *Kennis van de Nederlanden*, uitgewerkt door RPZ Aurich. Er zou een centrale voorziening moeten komen met authentieke, gedidactiseerde teksten. Dat is hard nodig want de kennis over Nederland en Vlaanderen is in Duitsland - en dat geldt ook voor de grensgebieden - zeer beperkt.

- Er wordt gezocht naar Nederlandse financiering van het EU-Interregproject *Langs de Duits-Nederlandse grens*, waarbij een materialenbundel voor het onderwijs Nederlands in de grensstreek wordt ontwikkeld. Overigens zou kunnen worden nagegaan of een vergelijkbare materialenbundel ook nuttig kan zijn voor Nord-Pas de Calais en Wallonië.

Uitwisseling

- Uitwisseling tussen scholen kan meer worden gestimuleerd. Bijvoorbeeld door overzichten te plaatsen op internet van mogelijke partnerscholen.
- De regelingen voor uitwisseling met Nederland via het Europees Platform en CINOP zijn algemeen bekend. Er bestaat onduidelijkheid over de vraag of er ook regelingen zijn voor uitwisselingen met Vlaanderen. Hierover zou meer informatie moeten komen.
- Vanuit Nedersaksische instellingen kan geen financiële ondersteuning aan Duitse scholen worden geboden voor 'kleine' grensprojecten met leerlingen. Nederlandse scholen kunnen voor deze projecten via het Europees Platform een beroep doen op onder andere de programma's *Duitsland plus* en *Gros*.
- Er zou een website moeten komen over 'het leren van de buurtaal'. Er wordt op het ogenblik een website ontwikkeld voor leerlingenuitwisseling en Europese projecten. Dit in een samenwerking tussen Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen, Bremen, het Nederlandse Ministerie van OCenW en de nationale agentschappen het Europees Platform en de Pädagogischer Austauschdienst. Gesuggereerd wordt daarin een website 'buurtaal' onder te brengen. Voor zo'n website over buurtalen zou er overleg moeten zijn tussen Nederlandse, Vlaamse, Duitse, Waalse en Franse instellingen.
- Docenten Nederlands zouden graag aan 'schoolpartnerschapsprogramma's' meedoen. Een aantal heeft behoefte aan een voorziening voor docentenuitwisseling zoals die in Nordrhein-Westfalen bestaat (zie blz. 8, hoofdstuk 3, van het Vademecum voor Nederlands-Duitse schoolpartnerschappen ⁴).

⁴ Euregionale schoolcontacten/Schulbegegnungen. Vademecum voor Nederlands-Duitse schoolpartnerschappen. Vademecum für deutsch-niederländische Schulpartnerschaften. Redactie Agelika van der Kooi, Derk Sassen, Angelika Spicker-Wendt. Een uitgave van: Euregio Ems Dollart, Euregio Rhein-Waal, Euregio Gronau, Euregio rhein-maas nord, Euregio Maas-Rhein.

8. WALLONIË EN BRUSSEL

Voorzitter: Gilbert De Samblanc.

Secretaris: Philippe Hiligsmann.

Algemeen

DE REGIOVERGADERING, die door iets meer dan 25 personen is bijgewoond, heeft in de eerste plaats gewezen op een terminologisch probleem: in alle documenten van de Taalunie in verband met het colloquium is altijd sprake van Wallonië. In Brussel wordt echter ook Nederlands gegeven in het Franstalige primair en secundair onderwijs. De aanwezigen vinden het in dit verband beter om Wallonië te vervangen door 'de Franstalige Gemeenschap' of door 'Wallonië en Brussel'.

Status en imago

FRANSTALIGE LEERDERS VAN HET NEDERLANDS geven vaak blijk van een geringe motivatie om Nederlands te leren. Niet zozeer de houding ten opzichte van Vlamingen is negatief, maar veeleer de houding ten opzichte van de taal zelf: 'het Nederlands is een ruwe, boerse taal'. Aan zo'n negatieve houding dragen de media zeker bij. Een voorbeeld hiervan is de uitzending 'Vu de Flandre' op de RTBF waarin al te vaak de spot wordt gedreven met wat er zich in Vlaanderen afspeelt. Verder is het in Franstalig België de gewoonte dat alle interviews en films gedubd worden en niet ondertiteld.

Wat de motivatie betreft, constateert men een grote discrepantie tussen aan de ene kant het gebrek aan motivatie van scholieren en aan de andere kant het feit dat diezelfde personen vanaf hun achttiende plotseling wel gemotiveerd blijken te zijn.

Docenten en scholing

- In de Euregio werd tot voor kort een bijscholing georganiseerd voor Nederlandse, Duitse en Belgische leraren vreemde talen. De bijscholing werd gefinancierd door de Euregio. Nu blijkt de Euregio daar geen financiële middelen meer voor te hebben. De vraag is dan ook of de Taalunie bereid zou zijn om de rol van de Euregio in deze over te nemen. Het gaat wel degelijk om een initiatief op lokaal niveau maar met een belangrijke grensoverschrijdende component die versterkt zou kunnen worden door bijvoorbeeld andere regio's erbij te betrekken zoals Nord-Pas de Calais.

- De Taalunie zou initiatieven op het gebied van bijscholing over de onderwijsnetten heen kunnen steunen. Hier is behoefte aan een gedifferentieerd aanbod. Hier zouden het SNVT en het CNaVT ongetwijfeld een belangrijke partner kunnen zijn.
- Verschillende scholen hebben Lingua-projecten ingediend maar hebben de projecten toch niet uitgevoerd omdat ze de eigen bijdrage niet konden financieren. De vraag is of de Taalunie in zo'n geval de eigen bijdrage voor haar rekening kan nemen.
- Wat de basisopleiding van leraren betreft, is het niet mogelijk subsidies/fondsen te krijgen om een Franstalige student Nederlands bijvoorbeeld naar Vlaanderen te sturen voor een stage van 3 maanden. Dit komt doordat Franstalig België en Vlaanderen tot één en hetzelfde land behoren en dat zo'n project niet gefinancierd kan worden met Europese fondsen. Hier zou ongetwijfeld iets aan gedaan kunnen worden.

Toetsing en certificering

DP VERZOEK VAN ENKELE DEELNEMERS die het CNaVT niet kenden, heeft de aanwezige vertegenwoordigster van het CNaVT de werking toegelicht.

- De aanwezigen hebben erop gewezen dat de vier vaardigheden getoetst moeten kunnen worden. Op dit moment is er echter nog geen audiomateriaal beschikbaar. De vraag aan het Certificaat is dan ook of het mogelijk is om audiomateriaal zo spoedig mogelijk op het web te zetten of in de toetsenbank op te nemen. Verder zou dit ook nuttig zijn om een idee te krijgen van de verschillende niveaus met het oog op zelfevaluatie. Als de leerder nu toetsen aflegt, weet hij niet op welk niveau van het portfolio hij daarmee zit. Op het authentiek materiaal rust copyright, ook al wordt het gebruikt voor didactische doeleinden. Enkele aanwezigen vragen zich in dit verband af of de Taalunie hier iets aan zou kunnen doen. Bovendien zou het gedidactiseerd materiaal dat gebruikt wordt voor het Certificaat Nederlands, ter beschikking moeten kunnen worden gesteld van de leraren Nederlands.

- Er is ook op gewezen dat er vooralsnog geen certificering mogelijk is na een stage van drie maanden in het andere taalgebied. De vraag is of daar iets aan gedaan kan worden.
- Het CNaVT zou meer reclame moeten maken die specifiek gericht is op potentiële kandidaten én op de werkgevers, met het oog op het civiel effect. Het CNaVT blijkt namelijk op vrij veel scholen niet bekend te zijn. Er zou hierbij ook gewezen kunnen worden op het belang van het Taalportfolio.
- Ten slotte vinden enkele aanwezigen dat de prijs die de kandidaten moeten betalen om deel te nemen aan de examens van het Certificaat, te hoog is. Enkele leraren zijn verder van mening dat ze te veel werk hebben om de examens af te nemen.

Leermateriaal

AANTREKKELIJK LEERMATERIAAL kan ertoe bijdragen dat de leerders beter gemotiveerd zijn om Nederlands te leren. De Nederlandse Taalunie zou de ontwikkelen van leermateriaal moeten steunen. Er zou een serieuze enquête moeten komen om te onderzoeken waar de behoeften liggen. Alle deelnemers vinden dat er op dit moment in Franstalig België duidelijk behoefte is aan:

- Leermiddelen voor alle beginners (tussen 9 en 12), in het bijzonder (authentiek) audiomateriaal.
- Leermiddelen voor volwassenen.
- Specifieke leermiddelen voor 14/15-jarige beginners.

Netwerken, documentatie en informatie

Leermaterialen

- In de eerste plaats wordt er gewezen op het ontbreken van een databank met bijvoorbeeld bestaande leermiddelen.
- Vele aanwezigen blijken de Association des Néerlandistes de Belgique francophone (ANBF) en het Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal (SNVT) niet te kennen. De ANBF stelt op haar website een databank ter beschikking met leermiddelen. De doelgroep bestaat uit Franstalige leerders van het Nederlands. Het SNVT heeft in zijn data-

base leermiddelen opgenomen voor het universitaire onderwijs Nederlands. Daaronder is ook materiaal specifiek voor Franstalige leerders.

- Andere leden van de werkgroep vinden het belangrijk dat het materiaal rond vroege tweetaligheid, immersieonderwijs en privé-initiatieven op het gebied van het NVT-onderwijs verzameld wordt in een databank.
- Er is blijkbaar ook behoefte aan een lijst Vlaamse leraren die bereid zouden zijn om naar Wallonië te komen om Nederlands te doceren.
- Ook van het materiaal dat op het internet beschikbaar is, zou een inventaris opgemaakt kunnen worden. Zo'n inventaris zou bijvoorbeeld op de website van de ANBF gezet kunnen worden.

Bekendheid met /informatie over de Nederlandse Taalunie

- De Nederlandse Taalunie is in het niet-hoger onderwijs weinig bekend. De Taalunie zou er misschien goed aan doen een reclamecampagne op te zetten gericht op het primair en het secundair onderwijs. Om de leraren Nederlands in Franstalig België te kunnen bereiken, zou ze contact moeten opnemen met de verschillende onderwijsnetten.

Onderlinge informatie-uitwisseling

- Ten slotte heeft de Taalunie de e-mailadressen van de deelnemers aan de regi-overgadering naar alle deelnemers doorgemailed. Op die manier kunnen de contacten tussen de aanwezigen, in het bijzonder tussen de vertegenwoordigers van de verschillende onderwijsnetten, nauwer aangehaald worden.

Aanspreekpunt van de Taalunie in de Franstalige Gemeenschap

IN DE FRANSTALIGE GEMEENSCHAP is er volgens de aanwezigen maar één mogelijk aanspreekpunt, namelijk de 'Service Général des Affaires Générales de la Recherche en Éducation et de Pilotage de l'Enseignement Interréseaux' die ressorteert onder het ministerie van de Franse Gemeenschap. Problematisch is wel dat alleen de minister-president van de Franse Gemeenschap gemachtigd is om het aanspreekpunt aan te wijzen.

- De Taalunie zou de minister-president van de Franse Gemeenschap, de heer Hasquin, moeten vragen om het aanspreekpunt aan te wijzen.
- Last but not least: het tweedaagse colloquium heeft duidelijk in een behoefte voorzien. De aanwezigen zouden graag zien dat er een vervolg op zou komen.

Voorzitter: Ruud Halink

Secretaris: Bianca Versteeg

Algemeen

ER IS VEEL BELANGSTELLING VOOR HET NEDERLANDS voor professionele en recreatieve doeleinden. Het project in Noord-Frankrijk wordt gezien als een voorbeeld van 'good-practice' voor het onderwijs Nederlands in de grensgebieden. Het Nederlands wordt aangeboden in alle lagen van het onderwijs: van de kleuterschool of basisschool tot aan de universiteit.

In 1985 is de samenwerking tussen Noord-Frankrijk, Nederland en België van start gegaan. Er werd een structuur gecreëerd met als beslissend orgaan het 'Comité Directeur', die bestaat uit: Inspection Académique, cellule des langues vivantes-néerlandais, de Nederlandse Taalunie én VVOB.

Door de toenemende belangstelling in de regio voor het Nederlands werd besloten het onderwijs Nederlands te veralgemenen. Men organiseerde twee maal een 'table ronde', die uiteindelijk resulteerden in een plan om het onderwijs Nederlands uit te breiden in de scholen. De uitvoering kwam in handen van de 'cellule de néerlandais', die deel uitmaakt van de Inspection Académique. Sinds twee jaar is deze cellule geïntegreerd in de 'cellule langues vivantes', waarbij het Nederlands bijna hetzelfde statuut heeft als het Engels en het Duits.

Het aantal leerlingen, dat onderwijs Nederlands kiest in het basisonderwijs neemt nog steeds toe. Er zijn dus meer gespecialiseerde leerkrachten nodig. De cellule langues vivantes organiseert in samenwerking met de I.U.F.M. van Lille elk jaar een intensieve nascholingscursus van 4 weken. Een klein deel van de cursisten neemt deel aan de 'habilitation'. Dit is het examen om les te mogen geven in de bovenbouw van het basisonderwijs. Ook worden er voor de leerkrachten avondlessen georganiseerd, kan men Nederlands studeren aan de universiteit en kan men verschillende zomercursussen volgen.

Door de toename van het leerlingenaantal in het basisonderwijs, komen er ook steeds meer leerlingen in het voortgezet onderwijs (collège en lycée), die voor het Nederlands kiezen als tweede vreemde taal. Er zijn echter maar weinig docenten, die een vaste aanstelling hebben.

Meerjarenplan: continuïteit primair onderwijs en voortgezet onderwijs

- Voorgesteld wordt een derde 'table ronde', zodat er een nieuw meerjarenplan opgesteld kan worden via het Comité Directeur'.
- Er moet worden gezorgd voor een continuïteit van de basisschool naar de onderbouw van het voortgezet onderwijs (6ème en 5ème).
- *Suggestie:* de cellule langues vivantes-néerlandais kan een onderzoek doen naar het aanbod van het Nederlands in de colleges waar de leerlingen naar toe gaan, die Nederlands in de basisschool hebben gekozen.
- Op de vervolgopleidingen (lycée professionnel en universiteit) kan het onderwijs Nederlands meer gestimuleerd worden. In het bedrijfsleven (toerisme, horeca, transport) is er

namelijk een grote vraag naar werknemers die het Nederlands min of meer beheersen. De Kamer van Koophandel in Lille bevestigt deze nood. Als jongeren beter geïnformeerd zijn, zullen ze eerder voor deze taal kiezen.

Suggestie: promotiemateriaal van de Nederlandse Taalunie.

- De taken van de cellule langues vivantes waren totnogtoe vooral op het basisonderwijs gericht. Nu er steeds meer leerlingen de lessen Nederlands in het collège (willen) vervolgen, zouden de taken van de cellule aangepast kunnen worden. De cellule zou zich in de toekomst wat meer bezig kunnen houden met de overgang tussen de basisschool en het collège.

Suggestie: Tijdens de vergaderingen van het 'Comité Directeur' zou het raadzaam zijn een contactpersoon uit te nodigen, die als adviseur kan dienen voor beide niveaus.

Status en imago

HET IMAGO VAN DE NEDERLANDSE TAAL en de Nederlandse en Vlaamse cultuur is niet bij iedereen in Noord-Frankrijk even positief. Dit is mede te wijten aan een gebrek aan duidelijke informatie. Suggesties hiervoor zijn:

- Betere en meer informatie verschaffen binnen en buiten het onderwijs over de Nederlandse taal en de Nederlandse en Vlaamse cultuur. Ook de andere landen kampen met dit probleem. Wellicht kan de Nederlandse Taalunie een (internationale) campagne opzetten door middel van brochures, posters, etc.
- Heldere informatie aan de ouders geven, die immers de keuze van de talen bepalen. Dit is mogelijk door bijvoorbeeld tijdens de laatste jaren van het basisonderwijs oudervergaderingen te organiseren.

Docenten en scholing

ER IS EEN TEKORT AAN LEERKRACHTEN, zowel in de basisscholen als in het voortgezet onderwijs.

- Het zou goed zijn om het Nederlands al tijdens de lerarenopleiding (= I.U.F.M.) aan te bieden, zodat jonge leerkrachten eveneens voor het Nederlands kunnen kiezen.

- Momenteel kunnen de leerkrachten van het basisonderwijs, die een eigen klas hebben op basis van een voltijdse baan, een nascholing van 4 weken volgen. Deze wordt georganiseerd door de cellule langues vivantes. Het is belangrijk, dat deze nascholing ook in de toekomst jaarlijks georganiseerd kan blijven worden.

- Ieder jaar wordt de 'habilitation' georganiseerd. Na het halen van dit examen zijn zowel leerkrachten, als mensen van buiten het onderwijs bevoegd om in de bovenbouw van de basisschool taalles te mogen geven. Ook deze proef moet minimaal één keer per jaar plaats kunnen vinden.
- Tot op heden kon er maximaal één CAPES of agrégation Nederlands per jaar worden gehaald. Er is vastgesteld, dat dit niet voldoende is vanwege het groeiend aantal leerlingen.

- *Suggestie:* onderzoeken of het mogelijk is dat het CAPES Nederlands, net als enkele jaren geleden, in combinatie met Engels of Duits afgelegd kan worden.

Leermateriaal

ER IS BEHOEFTE AAN EEN UITWISSELING van leermateriaal in alle lagen van het onderwijs. Duitsland en Wallonië waren hier ook in geïnteresseerd.

- Dit materiaal uit de verschillende regio's zou verzameld kunnen worden op een website. *Suggestie:* Dit zou wellicht gecoördineerd kunnen worden door de Nederlandse Taalunie.
- Er is bij diverse docenten behoefte aan meer audiovisueel materiaal. Misschien kan audiovisueel materiaal worden geïntegreerd op de bovengenoemde website voor pedagogisch materiaal. *Suggestie:* wellicht kan de Nederlandse Taalunie dit project financieel ondersteunen.

Netwerken, informatie en documentatie

- De docenten Nederlands van het voortgezet onderwijs zouden graag meer informatie krijgen over de mogelijkheden voor hun leerlingen om in het vervolg wat met hun Nederlands te doen. Deze informatie kan gaan over vervolgstudies, werk en over de verschillende methodes en didactisch materiaal, enz...

Suggestie: de oprichting van een lerarenvereniging (zoals in Duitsland) waarbij de docenten Nederlands meerdere keren per jaar bijeenkomen om ervaringen en/of materiaal uit te wisselen. Deze bijeenkomsten zouden zowel voor leraren met een vaste aanstelling, als voor degenen met een tijdelijk contract toegankelijk moeten zijn.

- Er worden al infodagen georganiseerd voor toekomstige studenten. Op het gebied van Nederlands is er echter een tekort aan informatie. *Suggestie:* wellicht kunnen de universiteit (Lille III) en de lycea aan dit vak wat meer aandacht geven.
- De leerkrachten in het basisonderwijs worden tijdens de nascholing op de hoogte gehouden van ontwikkelingen en mogelijkheden wat betreft het Nederlands. Niet alle taalleerkrachten kunnen deze jaarlijkse nascholing volgen. *Suggestie:* de cellule langues vivantes-néerlandais kan informatiebijeenkomsten organiseren voor leerkrachten in het basisonderwijs die niet deelnemen aan de nascholing.

Internationale samenwerking

- Het blijkt dat de provincie West-Vlaanderen de mogelijkheid heeft om onder bepaalde randvoorwaarden projecten te subsidiëren. Het gaat om uitwisselingsprojecten tussen scholen of instellingen in grensgebieden van de provincie (Nord- Pas de Calais, Kent etc.). Men hoopt hierbij op duurzame contacten, die inhoudelijk én taalkundig gezien interessant zijn voor de leerlingen.

Suggestie: er zou regelmatig algemene informatie naar de onderwijsinstellingen gestuurd kunnen worden, bijvoorbeeld per e-mailbericht of via de websites van de Inspection Académique (<http://netia59.ac-lille.fr>) en het rectorat (<http://www2.ac-lille.fr/nl>).

Suggestie: de pedagogische activiteiten binnen die projecten, kunnen misschien ondersteund worden door de Nederlandse Taalunie.

- Het departement 'Nord' en de provincie West-Vlaanderen werken al samen aan een INTERREG III-project, dat als doelstelling schoolhopping heeft. Schoolhopping houdt in regelmatige uitwisselingen tussen leraren uit de grensgebieden. Voorlopig zijn er drie Franse scholen, die aan dit project deelnemen.
- Ook het Europees Platform is actief bij internationale uitwisselingen. Het Platform helpt Nederlandse scholen bij het zoeken naar correspondentiescholen in het buitenland.

I. INDEX

ANBF	: l'Association des Néerlandistes de la Belgique Francophone
ANS	: Algemene Nederlandse Spraakkunst, een grammatica van het Nederlands
CAPES	: Certificat d'Aptitude au Professorat de l'Enseignement du Second Degré, officieel examen voor leraar in het secundair onderwijs
CICERO	: Coördinatie- en Informatiecentrum voor Euregionaal Onderwijs
CINOP	: Nederlandse organisatie gericht op de ondersteuning en advisering van het Beroepsonderwijs en de Volwasseneneducatie
KFV	: Komitee Frans Vlaanderen, een vereniging (v.z.w.) die onderwijs Nederlands in Frans-Vlaanderen organiseert en stimuleert
BA/MA	: het Bachelor-Masterstelsel.
I.U.F.M.	: Institut Universitaire de Formation des Maitres
BBS	: Berufsbildende Schule
CnaVT	: Certificaat Nederlands als Vreemde Taal project van de Katholieke Universiteit Leuven en de Katholieke Universiteit Nijmegen voor het ontwikkelen van examens en het opzetten van een toetsenbank
IHK	: Industrie und Handelskammer
DaF	: Deutsch als Fremdsprache
MSWF	: Ministerium für Schule, Wissenschaft und Forschung
RPZ	: Regional Pädagogisches Zentrum (Fortbildungseinrichtung)
sNOB	: stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland. (Nederland)
SNVT	: Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal
VVOB	: vzw Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand, is actief op het terrein van kennisoverdracht naar het buitenland

2. PROGRAMMA DONDERDAG 15 NOVEMBER

DONDERDAG 15 NOVEMBER

- 10.45 - 11.10 u. *Maison de la Métallurgie et de l'industrie de Liège*
Ontvangst
- 11.10 - 11.45 u. *Maison de la Métallurgie et de l'industrie de Liège*
Koen Jaspaert, algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie:
de werking van de Taalunie en de bedoeling van het colloquium.
- 11.10 - 11.45 u. *Maison de la Métallurgie et de l'industrie de Liège*
Ludo Beheydt, Université Catholique de Louvain, voorzitter van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren: het belang van het Nederlands in de grensregio's.
- 11.45 - 13.15 u. *Holiday Inn*
Lunch
- 13.30 - 16.00 u. *Holiday Inn (10e verdieping)*
Werkgroepvergaderingen over thema's
Welke didactische aanpak is het meest geschikt voor verschillende doelgroepen?
Welke eisen stelt dat aan leer materiaal en docenten?
Welke vormen van ondersteuning door de Taalunie kunnen daarbij van nut zijn?
- 13.30 - 16.00 u. *Maison de la Métallurgie et de l'industrie de Liège*
Informatieve vergadering over de samenwerking tussen de overheden en de Taalunie. Alleen voor genodigde overheidsfunctionarissen.
- 16.30 - 18.00 u. *Maison de la Métallurgie et de l'industrie de Liège*
Rapportage werkgroepen
- 20.00 u. *Holiday Inn*
Diner

VRIJDAG 16 NOVEMBER

- 9.00 - 11.00 u. *Holiday Inn (10e verdieping)*
Parallele bijeenkomsten per regio
- 11.30 - 13.00 u. *Maison de la Métallurgie et de l'industrie de Liège*
Plenair: Verslag/conclusies
- 13.00 - 14.30 u. *Holiday Inn*
Lunch
- 14.30 - 15.30 u. *Maison de la Métallurgie et de l'industrie de Liège*
Plenair: Verslag/conclusies aanbevelingen vervolg
- 15.30 - 16.00 u. *Maison de la Métallurgie et de l'industrie de Liège*
Slotwoord door Koen Jaspaert
- 16.15 u. *Holiday Inn*
Receptie

3. COLLOQUIA NEDERLANDS IN DE WERELD

DE SERIE COLLOQUIA NEDERLANDS IN DE WERELD is een initiatief van het Vlaams Parlement dat dateert uit het begin van de jaren negentig. Het parlement vatte toen het idee op om periodiek colloquia te organiseren over de positie van het Nederlands in het buitenland. De Nederlandse Taalunie heeft in 1994 de organisatie van de colloquia overgenomen.

De bedoeling was dat deze colloquia 'ter plekke' georganiseerd worden, dat wil zeggen in het taalgebied of land dat aan de orde is. Zo is het eerste Taaluniecolloquium gehouden in Indonesië, het tweede in Zuid-Afrika en het vorige op de Nederlandse Antillen.

Als laatste in de serie zijn nu de gebieden aan de orde die grenzen aan het Nederlandse taalgebied: Noordrhein-Westfalen, Niedersachsen, Noord-Frankrijk en Wallonië en Brussel. Als plaats voor het colloquium is het middelste grensgebied gekozen. Daarom vond dit vierde colloquium plaats in Luik.

**DEELNEMERSLIJST COLLOQUIUM ONDERWIJS NEDERLANDS
IN DE GRENSGEBIEDEN, 15 EN 16 NOVEMBER 2001 TE LUIK.**

NAAM	NAAM ORGANISATIE	PLAATS	LAND
Assche D. Van	Stichting Ons Erfdeel	REKKEM	België
Baeyen A.	Direction des relations internationales, Ministère de la Communauté Française	BRUXELLES	België
Barre A.	I' Education Nationale Circonscription Tourcoing-Est	TOURCOING CÉDEX	Frankrijk
Beelen J.J.M.	Nied. Abt., Fachber. II - Literatur- & Sprachwissenschaft Carl von Ossietzky Universität Oldenburg	OLDENBURG	Duitsland
Beheydt L.	Instituut voor Taalkunde Unité d'Étude Néerlandaises Université Catholique de Louvain	LOUVAIN-LA-NEUVE	België
Berlo M. van	Universität Freiburg, Abteilung Niederländisch	FREIBURG	Duitsland
Biesemann J.	Städtische Realschule Kleve	KLEVE	Duitsland
Blokker U.	Realschule Emlichheim	EMLICHHEIM	Duitsland
Böckenholt L.R.S.D.	Bezirksregierung Münster	MÜNSTER	Duitsland
Bok W.	BBS Kreis Kleve (Berufsbildende Schule)	KLEVE	Duitsland
Bommel A. van	Berufskolleg des Kreises Kleve	KLEVE	Duitsland
Borre R. van den	Departement Onderwijs	LIEDEKERKE	België
Boval C.	Provincie West-Vlaanderen	ST.-ANDRIES	België
Braam M.	Städtisches Gymnasium Herzogenrath	AACHEN	Duitsland
Bya N.	SEGEC	FLERON	België
Cardol Y.	Ecole Normal de la Ville de Liege	LIÈGE	België
Carron G.	Komitee voor Frans-Vlaanderen-VZW	WAREGEM	België
Catalano V.	Provinciale Hogeschool Limburg	GENK	België
Coisne G.	Service des relations Internationales Rectorat de l' Academie	LILLE	Frankrijk
Collijs K.	Steunpunt NT2 Centrum voor Taal en Migratie Katholieke Universiteit Leuven	LEUVEN	België
Corens A.	K.U. Nijmegen, Universitair Talencentrum	NIJMEGEN	Nederland
Dahmen M.	Communauté Française de Belgique	LIÈGE	België
Dekker L.	ST Onderwijs Ned. In het Buitenland SNOB	VOORBURG	Nederland
Deliën C.	École Desterke	VERVIERS	België
Dirks K.-H.	Johannes Althusius-Gymnasium	EMDEN	Duitsland
Fritz F.	Lycée des Flandres	HAZEBROUCK CÉDEX	Frankrijk
Fuchs S.	Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal Universiteit van Amsterdam	AMSTERDAM	Nederland
Gagneuil J.-R.	I' Education Nationale, I.E.N. Lille III, Villeneuve d'Ascq-Sud	VILLENEUVE D'ASCQ	Frankrijk
Gerth K.	Université de Lille III	LILLE	Frankrijk
Godin P.	College Mercier AGLT - DIGE Université Catholique de Louvain	LOUVAIN-LA-NEUVE	België
Greisch P.	Enseignement de la Promotion Sociale	BRUXELLES	België
Grieve, W. de	FEDEFOC	BRUXELLES	België
Groen R. in 't	Lycée "Valentine Labbé"	LA MADELEINE	Frankrijk
Haemers P.	Admin. Gén. de l' enseignement et de la recherche scientifique Ministère de la Communauté française	BRUXELLES	België
Halink R.	Talenacademie Nederland	MAASTRICHT	Nederland
Hansen G.	Fernuniversität-GH-Hagen, Lehrgebiet Interkulturelle Erziehungswissenschaft	HAGEN	Duitsland
Hauwermeiren P. Van	Mercatorhogeschool Gent	AFFLIGEM	België
Hendricks C.	Berufskolleg Kleve	KLEVE	Duitsland
Hendrickx K.	Inspection Académique du Nord, Cellule des LV-néerlandais	LILLE CÉDEX	Frankrijk
Hiligsmann Ph.	Département d' Études Germaniques, Collège Éramsme, Université Catholique de Louvain	LOUVAIN-LA-NEUVE	België
Hoorelbeke Ch.	Université catholique de Louvain-la-Neuve	LOUVAIN-LA-NEUVE	België
Hülsdünker H.	Bezirksregierung Weser-Ems	AURICH	Duitsland
Ihler W.	BBS Lingen	LINGEN	Duitsland
Jansen N.	Institut für Niederländische Philologie Universität zu Köln	KÖLN	Duitsland
Janssen M.	Kath. Leegmeer-Grundschule	EMMERICH	Duitsland

NAAM	NAAM ORGANISATIE	PLAATS	LAND
Janssens G.	Vlaamse Vertegenwoordiging	DEN HAAG	Nederland
Janssens G.	Section de Néerlandais Faculté de Philosophie Université de Liège	LIÈGE	België
Kadijk H.	ST Onderwijs Ned. In het Buitenland SNOB	VOORBURG	Nederland
Kampmann D.	Euregio-Kolleg Würselen	WÜRSELEN	Duitsland
Kissany M.	Lycée Paul Hazard	ARMANTIERES	Frankrijk
Klokkers B.	Hochschule / Realschule Schüttoff	NORDHORN	Duitsland
Kooi A. van der Krafft-Groot M.	Gerhard Hauptmann - Realschule, Nordhorn Section de Néerlandais, 'Études Germaniques, Université Charles de Gaulle Lille 3	BAD BENTHEIM VILLENEUVE D'ASCQ	Duitsland Frankrijk
Kroon S.	Katholieke Universiteit Brabant, Centrum Babylon	TILBURG	Nederland
Lanssens A.	CNaVT Centrum voor Taal en Migratie Katholieke Universiteit Leuven	LEUVEN	België
Maloens N.	Conseil de l' Enseignement des Communes et des Provinces (C.E.C.P.)	BRUXELLES	België
Mensenkamp T.	Nederlandse Ambassade	PARIS	Frankrijk
Mettewie L.	Onderzoeksgroep Vreemde Talenverwerving en Onderwijs, Vrije Universiteit Brussel	BRUSSEL	België
Michels, H.-J. Milis N.	Fachvereinigung Niederländisch Conseil de l' Enseignement des Communes et des Provinces (C.E.C.P.)	KLEVE OVERYSE	Duitsland België
Moinard M.	Collège 'Philippe de Commines'	COMINES	Frankrijk
Müller-Bragard A.	Institut St. Joseph Trois-Ponts	MALMÉDY	België
Nagel-Syben A.	Fachhochschule Gelsenkirchen	BOCHOLT	Duitsland
Ouytsel A. Van	Kabinet Onderwijs Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap	BRUSSEL	België
Palmen P.	Bezirksregierung Köln	KÖLN	Duitsland
Pierre M.	FOREM	CHARLEROI	België
Plymackers-Bilo R.	Euregio-Kolleg Würselen	WÜRSELEN	Duitsland
Reeker, D.	IHK Münster	MÜNSTER	Duitsland
Réguer L.P.	Université de Paris III - Sorbonne Nouvelle	PARIS	Frankrijk
Ryckeboer H.		SINT-DENIJS-WESTREM	België
Samblanc G. de	Ministère de la Communauté française	DROGENBOS	België
Sassen, D.	Coördinatie en Informatiecentrum voor Euregionaal Onderwijs	MAASTRICHT	Nederland
Schwarz U.	Schulamt Kreis Borken	BORKEN	Duitsland
Seinen-Schatz U.	Europahaus Aurich	AURICH	Duitsland
Spicker-Wendt A.	Ministerium für Schule, Wissenschaft und Forschung des Landes Nordrhein-Westfalen	KÖNIGSWINTER	Duitsland
Stamm K.	Europees Platform voor het Nederlands Onderwijs	ALKMAAR	Nederland
Sutera G.	Haute-Ecole Charlemagne	LIÈGE	België
Telgt L.S.	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	ZOETERMEER	Nederland
Timmerman, S.	CAF	TIHANGE	België
Top P.	Inspection Académique du Nord	LILLE CÉDEX	Frankrijk
Topoll G.	Berufskolleg des Kreises Aachen Herzogenrath	AACHEN	Duitsland
Vandenvelde J.	Cabinet du Ministre-Président de la communauté française	BRUXELLES	België
Vanheesbeke X.	Admin. Gén. de l'enseignement et de la Recherche Scientifique Ministère de la Communauté française	BRUXELLES	België
Vanparys J.	Département de Néerlandais Facultés Universitaires de Namur	NAMUR	België
Vater A.	I.G.S. Aurich-West	AURICH	Duitsland
Veen L.R.S.D. in 't Versteeg B.	Bezirksregierung Düsseldorf Inspection Académique du Nord, Cellule des Langues Vivantes-Néerlandais	DÜSSELDORF LILLE CÉDEX	Duitsland Frankrijk
Vromans J.	Philologie néerlandaise, Faculté de philosophie et lettres, Université libre de Bruxelles	BRUXELLES	België
Vuure K.M. van	Europees Platform voor het Nederlands Onderwijs	ALKMAAR	Nederland

NAAM	NAAM ORGANISATIE	PLAATS	LAND
De Wasch I.	Provincie West-Vlaanderen	ST.-ANDRIES	België
Weisshaupt J.	Département de Néerlandais Facultés Universitaires de Namur	NAMUR	België
Wenzel V.	Institut für Niederländische Philologie Westfälische Wilhelms-Universität	MÜNSTER	Duitsland
Wijnsberghe J.-P. Van	Institut de la Sainte Union	TOURNAI	België
Wilken, R.S.D.	Bezirksregierung Weser-Ems Außenstelle Meppen	MEPPEN	Duitsland
Winckel M.	Inspection Académique du Nord	LILLE CÉDEX	Frankrijk
Wittstruck C.	Freiherr vom Stein Realschule	MEPPEN	Duitsland
Wortelen E.	GBS Nordhorn	NORDHORN	Duitsland
Wouters J.	Euregioburo der Regio Maas-Rhein	MAASTRICHT	Nederland
Balteau J.	Nederlandse Taalunie (NTU)	DEN HAAG	Nederland
Bolhuis M.	NTU	DEN HAAG	Nederland
Clarysse S.	NTU	DEN HAAG	Nederland
Clercq M. Le	NTU	DEN HAAG	Nederland
Fernhout E.	NTU	DEN HAAG	Nederland
Jaspaert K.	NTU	DEN HAAG	Nederland
Rispens, M.	NTU	DEN HAAG	Nederland
Wauters, B.	NTU	DEN HAAG	Nederland
Weger, H. de	NTU	DEN HAAG	Nederland
Visser R.	NTU	DEN HAAG	Nederland